



Crna Gora

Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava

Adresa: Vuka Karadžića 3,
81000 Podgorica, Crna Gora

tel: +382 20 407 501

fax: +382 20 482 926

www.mpa.gov.me

IZVJEŠTAJ

O RAZVOJU I ZAŠTITI PRAVA MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U 2020. GODINI

Podgorica, maj 2021. godine

Sadržaj:

1. R E Z I M E.....	1
2. UVOD.....	6
3. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI.....	6
4. INSTITUCINALNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA.....	8
4.1. MINISTARSTVO PRAVDE, LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA.....	8
4.1.1. Strategija manjinske politike 2019-2023 sa Akcionim planom za 2019 i 2020 godinu... 9	
4.1.2. Informacija o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština	14
4.1.3. Memorandumi o saradnji	15
4.1.4. Saradnja sa nevladinim organizacijama	15
2.2. SAVJETI MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA.....	16
2.1.1. Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori.....	17
2.1.2. Srpski nacionalni savjet u Crnoj Gori.....	19
2.1.3. Romski savjet u Crnoj Gori.....	20
2.1.4. Hrvatski savjet u Crnoj Gori.....	23
2.1.5. Bošnjačko Vijeće u Crnoj Gori	26
2.1.6. Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori.....	27
2.2. FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA.....	29
2.3. CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE (CEKUM).....	31
3. OBLAST ZAŠTITE PRAVA	35
3.1. ZABRANA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE.....	35
3.2. OBRAZOVANJE	38
3.3. INFORMISANJE	40
3.4. UPOTREBA JEZIKA I PISMA	44
3.5. UČEŠĆE U JAVNOM ŽIVOTU I POLITIČKA PARTICIPACIJA.....	45
3.6. Kultura.....	47
4. RAZVOJNA I EKONOMSKA POLITIKA	50
4.1. IZRADA PLANSKIH DOKUMENATA	51
4.2. LOKALNA SAMOUPRAVA	52
4.2. UNAPREĐENJE POLOŽAJA ROMSKE POPULACIJE	54
4.3. Oblast stanovanja	55

4.4. Oblast obrazovanja	55
4.5. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	57
4.6. ZAPOŠLJAVANJE	59
4.7. PRAVNI STATUS.....	62
4.8. SOCIJALNA ZAŠTITA.....	64
4.9. KULTURA, JEZIK I INFORMISANJE	65

1. REZIME

Odredbom člana 38, stav 2 Zakona o manjinskim pravima i slobodama ("Službeni list Republike Crne Gore", br. 031/06 od 12.05.2006, 051/06 od 04.08.2006, 038/07 od 22.06.2007, Službeni list Crne Gore", br. 002/11 od 12.01.2011, 008/11 od 04.02.2011, 031/17 od 12.05.2017), predviđeno da Vlada podnosi najmanje jednom godišnje Skupštini, Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Shodno tome, Programom rada Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava za I/II kvartal dostavlja Vladi Crne Gore Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2020. godinu (Izveštaj).

Osnovni cilj Izvještaja jeste da pruži prikaz o sprovođenju politike zaštite manjina, kako u normativnom dijelu, tako i po pojedinim oblastima društvenog života značajnim za zaštitu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2020. godini.

Ustavne i zakonske garancije zaštite manjinskih prava, jačanje postojećih institucija, usvojeni strateški dokumenti i njihovo sprovođenje, dokazi su čvrste garancije opredjeljenosti Vlade Crne Gore da manjinska pitanja rješava sa punom pažnjom i punom posvećenošću.

Shodno Programu rada tadašnjeg Ministarstva za ljudska i manjinska prava za 2020. urađeno je Istraživanje o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština. Istraživanje je pokazalo da manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice nijesu zastupljeni u zadovoljavajućem procentu u organima obuhvaćenim istraživanjem, uzimajući u obzir Ustavnu garanciju na srazmjernu zastupljenost manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave, shodno njihovoj proporcionalnoj zastupljenosti u ukupnom stanovništvu.

Na osnovu člana 32ž Zakona o nevladinim organizacijama ("Službeni list CG", br. 39/11 i 37/17), a u vezi sa Javnim konkursom za 2020. godinu, tadašnje Ministarstvo za ljudska i manjinska prava donijelo je odluku o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, kojom se odobravaju finansijska sredstva u iznosu od 177.352.16 € za realizaciju 16 projekata/programa NVO-a čija implementacija je započela u drugoj polovini novembra 2020. godine.

Svi konstituisani nacionalni savjeti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori tokom 2020. godine su organizovali i sprovodili aktivnosti shodno nadležnostima koje im je propisao Zakon o manjinskim pravima i slobodama, od kojih u nastavku ističemo najznačajnije.

Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori je u 2020. godini svoj fokus djelovanja usmjerio na: obrazovanje na albanskom jeziku, upotrebu albanskog jezika u administraciji, informisanje na albanskom jeziku, upis studenata na Univerzitetima u regionu a pogotovo gdje se nastava izvodi na albanskom jeziku (Albanija, Kosovo, Makedonija), zastupljenost pripadnika/ca albanske nacionalne manjine u državnim institucijama, jačanje nacionalnog i kulturnog identiteta. Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori i za školsku 2020/2021. godinu razdijelio je jedinstveni Bukvar - Abecedarij (Abetare) po školama gde se nastava izvodi i na albanskom jeziku. Tokom 2020. godine, Nacionalni Savjet Albanaca je dalo mišljenje za izbor direktore škola u kojima se nastava vodi i na albanskom jeziku kao: O.Š. „Boško Strugar“ – Ulcinj, O.Š. „Mahmut Lekić“ – u Tuzima, O.Š. „Džafer Nikočević“ – Gusinje, Osnovna muzička škola u Ulcinju, Srednja mješovita škola „25.maj“- u Tuzima.

Srpski nacionalni savjet je tokom 2020. godine, organizovao niz aktivnosti u očuvanju nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta srpskog naroda u Crnoj Gori. Posebno se vodilo računa o održavanju u funkcionisanju srpskih medija – Srpske televizije, Srpskih radija, časopisa Srpske novine i portala srpske novine, kao i Književne zadruge koja je je u 2020. godini nastavila sa intenzivnom izdavačkom djelatnošću. U 2020. godini, sa svojom produkcijom i aktivnostima u okviru izdavačke djelatnosti nastavila je rad i Književna zadruga. U okviru književne zadruge, tokom 2020. godine štampano je više od 30 naslova. Srpski nacionalni savjet je pomogao izgradnju Srpske kuće u Pljevljima.

Romski savjet u Crnoj Gori je potpisao Memorandume o saradnji sa Zavodom za statistiku, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, Prijestonicom Cetinje kao i sa preduzećima „Čistoća“ d.o.o Podgorica, „Zelenilo“ d.o.o Podgorica i „Deponija“ d.o.o iz Podgorice, preduzećima d.o.o „Vodovod i kanalizacija“ Cetinje, i d.o.o „Komunalno“, Cetinje. U preduzeću Čistoća d.o.o Podgorica radni odnos je zasnovalo - 27 romske i egipćanske zajednice, u d.o.o „Deponiji“ Podgorica - 4, pripadnika, „Zelenilo“ d.o.o Podgorica - 6 pripadnika, „Vodovod“ d.o.o Cetinje, 2 pripadnika, dok u d.o.o „Čistoća“ Cetinje radni odnos je zasnovalo 5 pripadnika. Romski savjet je nastavio sa realizacijom Programa elementarnog funkcionalnog opismenjavanja odraslih kao rezultat saradnje sa Centrom za stručno obrazovanje i Osnovnom školom “Marko Miljanov“ u kojoj se ovaj program realizuje, a bilo je uključeno 17učenika iz romske i egipćanske populacije, uzrasta od 9 do 12 godina.

Hrvatsko vijeće u Crnoj Gori angažovalo se u cilju zaštite, promovisanja i unaprijeđenja prava hrvatskoga naroda u Crnoj Gori te na dobrobit kulturno- istorijsko- religijske tradicije hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, posebno u dijelu koji se odnosi na fototipsko štampanje Kotorskog misala i pontificala u tiražu 500 primjeraka. Vijeće je otpočelo realizaciju fototipskoga tiskanja Barskoga misala i Parčičeva misala, čiji se završetak očekuje u 2021. godini.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori(Vijeće), povodom 21. februara Međunarodnog dana maternjeg jezika, organizovalo je tribinu „Bosanski jezik – pitanje identiteta“. Uz finansijsku

podršku ZZZCG¹, realizovana su dva projekta kojima je obuhvaćeno 12 osoba sa invaliditetom. Osim toga, Vijeće je tokom 2020.godine više puta reagovalo na tadašnje aktuelne društvene događaje koji su se odnosili na napade na pripadnike bošnjačkog naroda u Crnoj Gori, ispisivanje uvredljivih grafita na zidovima kuća bošnjaka-muslimana u pojedinim gradovima i napad na njihovu imovinu. Vijeće je tokom pandemije COVID19, uz pomoć partnera iz Bosne i Hercegovine, uspjelo da obezbjedi vrijednu donaciju od 10.000 evra, od koje je kupljena medicinska oprema.

Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori (Savjet) organizovao je ili učestvovao u organizaciji aktivnosti ili susreta koja pospješuju očuvanje kulture i tradicije Muslimana u Crnoj. Obilježen je, po prvi put: Dan Muslimana Crne Gore – 20. jun i na svečanosti su uručena priznanja zaslužnim pojedincima, pokrenuta akcija izgradnje dionice puta Sv. Ivan – Kamenički Most, u dužini od oko 11 km. Shodno potpisanom Memorandumu o saradnji u ostvarivanju prava pripadnika/ca manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u oblasti visokoškolskog obrazovanja između Ministarstva ljudskih i manjinskih prava Crne Gore sa Univerzitetom Crne Gore i Savjetima manjinskih naroda u Crnoj Gori Savjet upisao je upisao dva studenta Muslimanske pripadnosti na Univerzitetu Crne Gore a pružene su i brojne donacije socijalno - ugroženim građanima Crne Gore.

Zakon o manjinskim pravima i slobodama propisuje da se sredstva za finansiranje savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice obezbjeđuju u Budžetu Crne Gore, u iznosu od najmanje 0,05% tekućeg budžeta, što je na godišnjem nivou iznosilo 100.000 eura Savjetu, odnosno 8.333.33 mjesečno.

Odlukom Upravnog odbora **Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore** (03.02.2020. godine), raspisan je Javni konkurs za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2020. godinu. Na Javni konkurs pristiglo je ukupno 348 projektnih prijava. Komisija za vrednovanje projekata sa ukupnim iznosom od 1.128.315,60€ predložila je finansijsku podršku za 196 projekata iz oblasti očuvanja i razvoja nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta. Broj podržanih projekata po nacionalnim zajednicama u 2020. godini:

- 26 projekata koji se odnose na albansku nacionalnu zajednicu ili 13,27%
- 50 projekata koji se odnose na bošnjačku nacionalnu zajednicu ili 25,51%
- 8 projekata koji se odnose na hrvatsku nacionalnu zajednicu ili 4,08%
- 81 multinacionalni projekat ili 41,33%
- 9 projekata koji se odnose na muslimansku nacionalnu zajednicu ili 4,59%
- 17 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu ili 8,67%
- 5 projekata koji se odnose na srpsku nacionalnu zajednicu ili 2,55%.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore (CEKUM) je realizovao brojne muzičke, likovne, filmske i književne programe ističući kao tradicionalne vrijednosti kulture manjinskih naroda i pokazao je da savremeno stvaralaštvo obiluje talentima kojima je CEKUM pružio priliku da se pokažu crnogorskoj, a i javnosti u okruženju. S obzirom da programi CEKUM-a promovišu suživot i multikulturalizam, može se reći da je CEKUM realizacijom svojim programa uspio da izgradi svijest o značaju naslijeđenog kulturnog blaga i njegove uloge u savremenim dešavanjima. Budžet CEKUM-a za 2020.godinu je bio 264.683,18 eura.

Ustav Crne Gore, pripadnicima manjinskih naroda i drugim manjinskih nacionalnih zajednicama jemči, između ostalog, školovanje na svom jeziku i pismu. Shodno tome, dvojezična nastava (na crnogorskom i albanskom jeziku) se organizuje na nivou predškolskog, osnovnog srednjeg i fakultetskog obrazovanja. Ukupno u predškolskom vaspitanju ima 372 djece, (M 197-Ž 175), Na nivou osnovnog obrazovanja, dvojezična nastava se odvija u Ulcinju - OŠ „Maršal Tito“, OŠ „Marko Nucleović“ i OŠ „Boško Strugar“; u Tuzima – OŠ „Mahmut Lekić“; u Plavu - OŠ „Hajro Šahmanović“ i u Gusinju - OŠ „Džafer Nikočević“, dok se na nivou srednjeg obrazovanje, dvojezična nastava se pohađa u Tuzima – Srednja mješovita škola „25. maj“; u Ulcinju - Srednja mješovita škola „Bratstvo jedinstvo“ i Plavu – Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“. U srednjem obrazovanju ukupno ima 968 učenika/ca (M 519-Ž 449). U muzičkim školama sa nastavom na albanskom jeziku ima 198 učenika/ca (M 74- Ž124), koji pohađaju Osnovnu muzičku školu u Ulcinju i Područnu ustanovu Osnovne muzičke škole “Vasa Pavić” u Tuzima.

Nastava na albanskom jeziku odvija se u šest osnovnih škola: OŠ „Đerđ Kastrioti Skenderbeg“ u Baru; OŠ „29. novembar“, OŠ „Jedinstvo“ i OŠ „Đerđ Kastrioti Skenderbeg“ u Tuzima; OŠ „Bedri Elezaga“ u Ulcinju, i OŠ „Daciće“ u Rožajama. U Osnovnom obrazovanju ima 2.564 učenika/ca (M 1.295 - Ž 1.269). Na albanskom jeziku se realizuje nastava u Privatnoj gimnaziji „Drita“ u Ulcinju dok u Podgorici postoji Studijski program za učitelje na Albanskom jeziku. U akademskoj 2020/2021. godini, na Programu za učitelje na albanskom jeziku upisano je 15 studenata/tkinja.

Kada je riječ o programu posvećenom informisanju manjinskih naroda u Crnoj Gori, njihovoj kulturi, tradiciji i istoriji u okviru Programa za manjine, tokom 2020.godine emitovano je 327 informativnih emisija “Lajmet na albanskom jeziku” i 28 emisija “Mozaiku” (hronike na albanskom jeziku), kao 26 emisija “Mostovi”, posvećene kulturi, istoriji i tradiciji manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori. Predviđenom dinamikom su realizovane emisije na Romskom jeziku. Emisija „Savore“ se prikazivala dva puta mjesečno, na nacionalnom javnom servisu RTCG , u trajanju od 30 minuta i to dvojezično, u zavisnosti od sagovornika, odnosno uz prevod sa romskog na crnogorski ili sa crnogorskog na romski jezik. Emitovan je i određeni broj emisija o životu Roma i Egipdana u Crnoj Gori (Putevi Života, Mostovi, Agrosaznanje).Osim toga, emitovano je 24 emisije informativno zabavnog karaktera “Glas Roma”.

Tokom 2020. godine, za crnogorske državljane koji u službenoj upotrebi koriste crnogorski, srpski, bosanski, albanski ili hrvatski jezik, podaci u ličnoj karti su unijeti i na jednom od tih jezika, a ime i prezime unijeto je samo na jeziku podnosioca zahtjeva, i to: crnogorski - latinica 72.942; crnogorski – ćirilica 1.009; srpski jezik – 3.261; bosanski jezik – 148; albanski jezik – 872; hrvatski jezik – 75. Na zahtjev podnosioca zahtjeva, podaci o imenu i prezimenu unijeti su u pasoš na zahtjev podnosioca zahtjeva na jezicima u službenoj upotrebi, i to: crnogorski – latinica 49.804; crnogorski – ćirilica -370; srpski jezik – 1.440; bosanski jezik – 377; albanski jezik – 922; i hrvatski jezik –45.

U pogledu ostvarivanja prava Roma i Egipćana, u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, u septembru 2020. godine, registrovano je 224 RE djece (M 106 - Ž 118). U osnovnim školama od I do IX razreda ima 1.793 osnovaca RE populacije (M 929 - Ž 864). U srednjim školama u septembru 2020. godine je bilo registrovano ukupno 174 srednjoškolaca RE populacije (M 101 - Ž 73). Broj studenata romske i egipćanske populacije u akademskoj 2020/2021. godini je 17 (M 8 - Ž 9). Ministarstvo prosvjete je tokom 2020. godine, izdvojilo 435.000 eura za besplatne udžbenike za oko 9.300 učenika/ca iz ranjivih kategorija koji ostvaruju ovo pravo, a Zavod za udžbenike i nastavna sredstva je obezbijedio besplatnu isporuku. Obezbijeđen je besplatan prevoz za učenike/ce osnovnih škola koji nastavu pohađaju u Podgorici. Od septembra 2019. godine prevoz za RE učenike/ce osnovnih škola je obezbijeden i u Nikšiću, u JU OŠ “Mileva Lajović-Lalatović” i u Beranama, u JU OŠ “Radomir Mitrović”. Tokom 2020. godine četiri vanredna učenika/ca RE populacije (M 3 - Ž 1) obratila su se molbom za besplatno polaganje vanrednih ispita, kojima je omogućeno da budu oslobođeni plaćanja naknade za vanredno polaganje ispita.

Ministarstvo prosvjete je od 1. septembra 2020. godine, objavilo konkurs za dodijelu stipendija srednjoškolcima i studentima RE populacije. Dodijeljena je 121 stipendija srednjoškolcima/kama u mjesečnom iznosu od 60 eura, dok od oktobra do decembra 2020. godine, dodijeljeno je 153 stipendija srednjoškolcima/kama u mjesečnom iznosu od 60 eura, što znači da u 2020. godini za srednjoškolce/ke je izdvojeno ukupno 71.100 eura.

Za studente/studentkinje, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, isplaćeno je 14 stipendija (mjesečni iznos 150 eura), dok od septembra 2020. godine do decembra 2020. godine, isplaćeno 15 stipendija (mjesečni iznos 150 eura). Ukupno od januara 2020. godine, do decembra 2020. godine za studente/studentkinje RE populacije izdvojeno je 21.600 eura.

Na osnovu člana 10 uredbe o Vladi Crne Gore („Službeni list CG“, BR.80/08. 14/17 I 28/18), Vlada Crne Gore je 24. septembra dala saglasnost na Odluku o etalonu grba, zastave i notnom zapisu himne pripadnika albanskog, hrvatskog i romskog naroda u Crnoj Gori i na Odluku utvrđivanja Dana nacionalnog praznika pripadnika albanskog, hrvatskog i romskog naroda u Crnoj Gori.

2. UVOD

Shodno programu rada Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava za I kvartal 2021. godine, predviđena je izrada Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2020. godini.

Izvještaj se podnosi u skladu sa članom 38 *Zakona o manjinskim pravima i slobodama*² kojim je propisana obaveza Vlade Crne Gore da najmanje jednom godišnje podnosi Skupštini Crne Gore Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Osnovni cilj Izvještaja jeste predstavljanje politike zaštite manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, kako u normativnom dijelu, tako i po pojedinim oblastima društvenog života.

Važno je istaći da su mnoge aktivnosti relevantnih organa koje su bile planirane u 2020. godini odložene, zbog poštovanja mjera u cilju suzbijanja pandemije Covid -19, ili su djelimično realizovane.

3. PRAVNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI

Crna Gora je ustavno definisana kao građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde, zasnovana na vladavini prava. Nosilac suverenosti je građanin koji ima crnogorsko državljanstvo.

Ustav Crne Gore³ daje pravnu osnovu za promovisanje, jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda i potvrđuje obavezu Crne Gore da poštuje međunarodne standarde u tom kontekstu. Gotovo polovina članova Ustava (68 od 158) se odnosi na ljudska prava i slobode, čime je normativno potvrđen njihov značaj. Osnovne odredbe Ustava sadrže tri odredbe, suštinske za uživanje ljudskih prava i sloboda. Članom 6 data je opšta garancija zaštite ljudskih prava i sloboda, kao nepovrjedivih kategorija.

Član 7 propisuje zabranu izazivanja mržnje ili netrpeljivosti po bilo kojem osnovu, a član 8 propisuje zabranu diskriminacije, kao opšteg preduslova za uživanje svih ljudskih prava i sloboda.

Tačnije, u članu 8 jemči se zabrana svake »posredne ili neposredne diskriminacije po bilo kom osnovu«, a takođe » neće se smatrati diskriminacijom propisi i uvođenje posebnih mjera koji su usmjereni na stvaranje uslova za ostvarivanje nacionalne, rodne i ukupne ravnopravnosti i zaštite lica koja su po bilo kom osnovu u nejednakom položaju.

² (»Službeni list RCG«, br. 31/06, 51/06 i 38/07, 2/11 i „Službeni list Crne Gore“, broj 31/17)

³ ("Sl. list CG", br. 1/2007 i 38/2013)

Posebne mjere se mogu primjenjivati, samo dok se ne ostvare ciljevi zbog kojih su preduzete«, što ostavlja prostor za uspostavljanje dodatnih mehanizama zaštite i unapređenja prava manjina, odnosno integraciju manjina sa očuvanjem svojih posebnosti.

Drugi dio Ustava, sadrži 65 članova kojim se garantuju ljudska prava i slobode, građanska politička, ekonomska, socijalna, i kulturna, prava manjina. Pored nacionalnog zakonodavstva, kojim se garantuju poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao i prava manjina, Crna Gora je, odredbom člana 9 Ustava, utvrdila da potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšte prihvaćena pravila međunarodnog prava su sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, te da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Od pravnih instrumenata UN-a⁴, to su: Pakt o građanskim i političkim pravima, sa oba fakultativna protokola, kao i Pakt o socijalnim, ekonomskim i kulturnim pravima, Međunarodna konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije. Takođe, Crnu Goru obavezuje i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, ali ne kao ugovorna, već kao međunarodno običajno - pravna obaveza.

Od pravnih instrumenata Savjeta Evrope, to su: Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropska socijalna povelja, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima. Pored osnovnih ljudskih prava i sloboda, u cilju zaštite ukupnog nacionalnog identiteta, Ustav i zakoni Crne Gore manjinama daju i set dodatnih prava.

Ustav u drugom dijelu, u članovima 79 i 80 pripadnicima manjinskih naroda i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama jemči prava i slobode, koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, a zabranjuju asimilaciju pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Država je dužna da zaštiti pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica od svih oblika nasilne asimilacije. Zakon o manjinskim pravima i slobodama na bliži način uređuje set manjinskih prava i mehanizama zaštite tih prava. Zakon se odnosi na očuvanje nacionalnog identiteta manjina, tj. zaštitu od asimilacije manjina, kao i omogućavanje djelotvornog učešća manjina u javnom životu.

Shodno definiciji iz Zakona, manjinski narod i druge manjinske nacionalne zajednice je svaka grupa državljana Crne Gore, broјčano manja od ostalog preovlađujućeg stanovništva, koja ima zajedničke etničke, vjerske ili jezičke karakteristike, različite od ostalog stanovništva, istorijski je vezana za Crnu Goru i motivisana je željom za iskazivanjem i očuvanjem nacionalnog, etničkog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

Pored nacionalnog zakonodavstva, kojim se garantuju poštovanje osnovnih ljudskih prava i sloboda, kao i prava manjina, Crna Gora je, odredbom člana 9 Ustava, utvrdila da su potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava sastavni dio

⁴ Ujedinjene Nacije / eng. *United Nations*

unutrašnjeg pravnog poretka, te da imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drugačije od unutrašnjeg zakonodavstva.

Od pravnih instrumenata UN-a, to su: Pakt o građanskim i političkim pravima, sa oba fakultativna protokola, Pakt o socijalnim, ekonomskim i kulturnim pravima, kao i Međunarodna konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije.

Takođe, Crnu Goru obavezuje i Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima, ali ne kao ugovorna, već kao međunarodno običajno-pravna obaveza.

Od pravnih instrumenata SE⁵, to su: Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropska socijalna povelja, Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina i Evropska povelja o regionalnim i manjinskim jezicima.

4. INSTITUCINALNI OKVIR ZAŠTITE MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

U Crnoj Gori zaštitom prava i unapređenjem položaja manjina bavi se nekoliko veoma značajnih institucija, organa kao što su: Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava, Odbor za ljudska prava i slobode (osnovan kao stalno radno tijelo u Skupštini Crne Gore), Zaštitnik ljudskih prava i sloboda koji takođe djeluje kao samostalna i nezavisna institucija, Savjeti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina (CEKUM) i dr.

4.1. MINISTARSTVO PRAVDE, LJUDSKIH I MANJINSKIH PRAVA

Crna Gora je istinski promoter države svih njenih građana sa svim njihovim razlikama u nacionalnoj, etničkoj, kulturnoj, jezičkoj, rasnoj, vjerskoj, polnoj, seksualnoj ili drugim razlikama. Ubijedena da razlike dopunjuju jedna drugu, da su one najveće bogatstvo, Crna Gora garantuje poštovanje, realizaciju, očuvanje i napredak svih ljudskih i manjinskih prava. Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava radi na realizaciji svojih osnovnih strateških projekcija. Jedna od osnovnih ciljeva Ministarstva je puna integracija manjinskih naroda u društveni život uz dalje očuvanje i razvijanje njihove nacionalne i kulturne posebnosti, te unapređenje njihovih zakonskih prava i sloboda.

Strateški ciljevi Ministarstva pravde, ljudskih i manjinskih prava u narednom periodu biće orijentisani ka jačanju postojećih institucija i dosljedna implementacija zakonodavnog okvira čime će se u praksi omogućiti dalje unapređenje statusa manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednicu u crnogorskom društvu.

Prvenstveno, riječ je o oblastima zaštite kulturnog identiteta, obrazovanju, informisanju,

⁵ Savjet Evrope

promovisanju jezičke različitosti, tradicije, običaja i drugih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica sa ciljem da manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice budu potpuno integrisane u crnogorsko društvo.

Djelotvorno učešće manjina u javnom i političkom životu jedna je od osnovnih intencija u međunarodnim standardima, a koje je prepoznato i kroz domaće zakonodavstvo i praksu.

4.1.1. Strategija manjinske politike 2019-2023 sa Akcionim planom za 2019 i 2020 godinu

U cilju očuvanja multikulturalnog bogatstva i daljeg unaprijeđenja uslova života manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, Vlada Crne Gore je na 128. sjednici od 04.07.2019. godine, donijela Strategiju manjinske politike 2019-2023, sa pratećim Akcionim planom za 2019-2020 godinu.

Saglasno članu 7 Zakona o manjinskim pravima i slobodama, Strategija manjinske politike predstavlja planski akt kojim Vlada Crne Gore definiše mjere za sprovođenje ovog zakona i unaprijeđivanja uslova života manjina, unaprijeđivanje mjera i aktivnosti, kao i što veću integraciju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorsko društvo.

Strategijom, koja je ograničena na period od 5 (slovima: pet) godina, postavlja se novi okvir za unapređenje postojećeg stanja. Crna Gora je napravila značajne korake kako u postavljanju normativnog okvira, tako i prilikom implementacije pravnih propisa. Time je nastavljeno uvažavanje realnosti o multikulturalnom bogatstvu Crne Gore.

Sprovođenjem Strategije manjinske politike, nastavit će se sa afirmisanjem multikulturalnog bogatstva Crne Gore i integracijom manjina u crnogorsko društvo, uz očuvanje i promociju njihovog identiteta.

Strateški ciljevi Strategije su:

1. Unaprijeđeno poštovanje principa multikulturalnosti i multietničnosti u obrazovnom sistemu Crne Gore u skladu sa međunarodnim i nacionalnim standardima, kroz dalje jačanje kapaciteta obrazovnih ustanova i primjene principa afirmativne akcije.
2. Osnažena duštveno-ekonomska integracija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u crnogorskom društvu putem implemetacije postojećih normativnih rješenja i instrumenata zapošljavanja.
3. Očuvana kulturno-istorijska baština manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao važan segment ukupnog kulturno-istorijskog nasljeđa Crne Gore.
4. Obezbijeđeno autentično političko predstavljanje i participacija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u političkom životu Crne Gore.
5. Strateški cilj u dijelu seta specifičnih mjera usmjerenih na podizanje nivoa svijesti manjina i opšte javnosti o statusu, pravima i obavezama manjina.

Da bi se ostvarili ti ciljevi, identifikovano je pet ključnih oblasti djelovanja:

1. Obrazovanje
2. Zapošljavanje
3. Kultura i identitet
4. Politička participacija
5. Specifične mjere

U tom pogledu, Strategija predstavlja skup konkretnih mjera i aktivnosti u narednom petogodišnjem periodu pravnog, političkog, ekonomskog, socijalnog, kulturno-informativnog, obrazovnog i svakog drugog karaktera, kao i definisanje nosilaca, rokova i finansijskih troškova, prije svega resora Vlade Crne Gore, u cilju opšteg poboljšanja položaja manjina i njihove bolje integracije u društvene tokove.

U Strategiju su ugrađeni svi međunarodno-pravni standardi koji predviđaju institute priznavanja dodatnog seta prava manjina i njihovim pripadnicima, koje nazivamo afirmativna akcija, prefencijalni tretman, pozitivna diskriminacija itd.

Ovaj koncept, kao međunarodno-pravni standard, se odnosi na nacionalne, etničke, rasne, vjerske, jezičke, kulturne manjine. To su tzv. dodatna prava, koja se priznaju da bi se zaštitio identitet manjina i omogućila faktička ravnopravnost manjinskog stanovništva.

U okviru svake od ovih 5 oblasti, formulisani su strateški i operativni ciljevi i aktivnosti za ostvarenje tih ciljeva, uz prateće indikatore učinka i rezultata kojima se mjeri uspješnost njihovog sprovođenja i njihov doprinos ostvarivanju ciljeva Strategije.

Strategijom se stvaraju preduslovi za implementaciju politike zaštite i unapređenja manjinskih prava u Crnoj Gori, što podrazumijeva konkretnu primjenu međunarodno-pravnih i na njima zasnovanih ustavnih i zakonskih standarda koji se odnose na ljudska i manjinska prava. Strategija takođe podrazumijeva koordinirane, udružene i sinhronizovane napore i aktivnosti Vlade Crne Gore na finansijskom i svakom drugom planu, međunarodne zajednice (prije svega aktivno sudjelovanje Savjeta Evrope, OEBS-a⁶ i EU⁷), organizovanog civilnog sektora u Crnoj Gori, (posebno različitih nevladinih organizacija koje se bave zaštitom i unapređenjem ljudskih i manjinskih prava).

S obzirom da je članom 1 Ustava Crne Gore definisano da je Crna Gora nezavisna i suverena država, a istovremeno i građanska, demokratska, ekološka i država socijalne pravde zasnovana na vladavini prava, bilo je neophodno, da se pri izradi ovog važnog dokumenta analiziraju pozitivna komparativna iskustva savremenih demokratskih država u ovoj važnoj politici. Istovremeno, potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju Crne Gore sa Evropskom unijom, oktobra 2007. godine, Crna Gora je preuzela obavezu da u okviru političkih kriterijuma pridruživanja, utvrdi i Strategiju manjinske politike, u duhu najbolje prakse evropskih država.

⁶ Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju / Organization for security and Co-operation in Europe eng

⁷ Evropska Unija / European Union

Strategija, kao skup institucionalizovanih, sveobuhvatnih, sistematizovanih i kontinuiranih mjera politike Vlade Crne Gore u odnosu na pripadnike manjina i zajednice, ima za osnovni cilj primjenu i ostvarenje svih ljudskih i manjinskih prava predviđenih međunarodno - pravnim instrumentima i ustavno-pravnim sistemom Crne Gore.

Mjere predviđene Strategijom treba da omoguće stvaranje svih neophodnih pravnih, političkih, društveno-ekonomskih i kulturoloških pretpostavki za konkretno i realno ostvarivanje pomenutih međunarodno-pravnih i ustavno-pravnih standarda, kako bi se suštinski i kvalitativno poboljšao položaj pripadnika manjinskih naroda i zajednica u Crnoj Gori i one u potpunosti integrisale u crnogorsko društvo.

U tom smislu, vrhovni, ali trajni i kontinuirani cilj Strategije je integracija bez asimilacije svih pripadnika manjina i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao kolektiviteta u crnogorsku državu i društvo.

Koncept „integracije bez asimilacije“ je esencijalna komponenta miroljubivog, demokratskog, pluralističkog društva zasnovanog na vladavini prava i poštovanju ljudskih i manjinskih prava. U takvom socijalnom kontekstu, održivost, afirmacija i unaprijeđenje različitosti uslov je dinamičke i dugoročne stabilnosti i kohezije društva.

Dakle, iako vrhovni cilj Strategije, integracija bez asimilacije, nije samostalni cilj za sebe, već i sredstvo za ostvarenje veće demokratičnosti, integrisanosti, kohezije i stabilnosti crnogorskog društva i države.

To je takođe važan preduslov za participaciju i uključanje u Euroatlanske integracione procese. Ne treba posebno isticati da je puna primjena ljudskih i manjinskih prava, odnosno stvaranje adekvatnog pravnog, političkog, društveno-ekonomskog i kulturološkog ambijenta u tom kontekstu, vrlo konkretna i kratkoročna obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom Unijom.

Ostvarenje ovog vrhovnog cilja Strategije je dugoročan i kontinuiran politički proces koji uključuje sukcesivno ostvarivanje niza značajnih i brojnih pod-ciljeva, koji su suštinski i gradivni elementi ovog glavnog cilja i koji zajedno treba da rezultiraju njegovom konačnom realizacijom.

U tom smislu, mjere predviđene Strategijom treba prije svega da obezbijede pravnu i faktičku zabranu bilo kakve diskriminacije i nejednakosti, odnosno da omoguće punu pravnu i faktičku jednakopravnost među svim članovima društva i različitim društvenim grupama, posebno manjinama i manjinskim narodima. Jednakopravan tretman pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica nadalje i suštinski znači usvajanje i primjenu niza mjera pozitivne ili afirmativne akcije, u odnosu na pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, jer se samo na taj način može postići stvarna i puna ravnopravnost-jednakopravnost svih građana Crne Gore.

Podrobnije, mjere afirmativne akcije treba da omoguće jednakost društvenih šansi -mogućnosti za pripadnike manjinskih naroda, jer se bez njihovog adekvatnog, aktivnog i punopravnog učešća u društvenom i političkom životu Crne Gore ne može ostvariti glavni cilj Strategije –

integracija bez asimilacije. Zabrana diskriminacije i mjere afirmativne akcije su važna pretpostavka za ostvarenje još jednog značajnog cilja Strategije koji se ogleda u potpunom i iskrenom poimanju i prihvatanju Crne Gore kao sopstvene države, od svih pripadnika manjinskih naroda i zajednica.

Sastavni dio ovog cilja je eliminisanje, ili makar smanjenje na najmanju moguću mjeru postojećeg, ne zanemarljivog jaza između propisanog - normativno proklamovanog koncepta zaštite manjina i faktičkog, realno ostvarenog stepena zaštite prava pripadnika manjinskih naroda i njihovih zajednica. Ovo takođe uključuje usvajanje nekih novih (protiv diskriminacije na primjer) i usklađivanje velikog broja postojećih zakona sa pomenutim međunarodno-pravnim standardima o zaštiti ljudskih i manjinskih prava.

Mjere predviđene ovom Strategijom takođe imaju za cilj da omoguće punu i stvarnu zaštitu, afirmaciju i unaprijeđenje jezika, kulture i identiteta svih pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kao kolektiviteta, u najvećoj mogućoj mjeri, u skladu sa pomenutim međunarodno-pravnim standardima o zaštiti ljudskih i manjinskih prava. Integracija pripadnika manjinskih naroda i zajednica u crnogorsku državu i društvo, ne samo da ne smije ići na uštrb njihove kulture i identiteta, već ona faktički nije moguća na drugi način osim kroz pozitivne mjere koje afirmišu i unaprijeđuju identitet i kulturno stvaralaštvo manjinskih naroda.

U širem društvenom i kulturološkom kontekstu, identiteti i kulture manjinskih naroda su sastavni dio identiteta i kulture Crne Gore kao pluralističko-demokratskog, tolerantnog, multi-kulturnog i multi-konfesionalnog društva i zajednice.

Zbog toga su mjere predviđene Strategijom, posebno u ovom cilju, u najvišem, dugoročnom interesu crnogorske države i društva, a ne samo u interesu pripadnika manjinskih naroda i njihovih zajednica.

Nadalje, jedan od najvažnijih ciljeva ove Strategije je obezbjeđenje efektivne i djelotvorne participacije pripadnika manjinskih naroda u upravljanju državom i društvom, jer je to važan preduslov zaštite ostalih manjinskih prava i prihvatanja Crne Gore kao sopstvene države. Posebna ili dodatna politička-participativna prava su važan segment zaštite identiteta i kulture, ali i neophodna pretpostavka za aktivno učešće manjinskih naroda u društvenom i političkom životu.

Na taj način se stvaraju uslovi za njihovu političku subjektivizaciju, odnosno dugoročnu i trajnu društvenu emancipaciju.

Posebna politička prava treba da omoguće pripadnicima manjinskih naroda adekvatno učešće u vršenju vlasti i donošenju odluka, posebno onih koje se tiču manjina neposredno, ali i svih ostalih, od interesa za razvoj i prosperitet Crne Gore kao cjeline. Odgovarajućom zastupljenošću u svim granama vlasti, u lokalnoj samoupravi i učešćem u donošenju političkih odluka, pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica preuzeće svoj dio odgovornosti kako za sopstveni razvoj i napredak, tako i za napredak i razvoj Crne Gore kao cjeline. Konačno, efektivna politička participacija pripadnika manjinskih naroda i drugih

manjinskih nacionalnih zajednica će nesumnjivo dodatno osnažiti unutrašnji i međunarodni legitimitet Crne Gore kao nezavisne i demokratske države.

Jedan od važnih ciljeva Strategije je unaprijeđenje prijateljskih i dobrosusjedskih odnosa sa državama iz najbližeg okruženja, odnosno matičnih država pripadnika manjina iz Crne Gore. U tom kontekstu Strategija je nesumnjivo u funkciji ostvarivanja spoljne politike Crne Gore i njenog osnovnog prioriteta, odnosno uspostavljanja najboljih prijateljskih i dobrosusjedskih odnosa sa državama sa kojima se Crna Gora graniči.

Ostvarenje i primjena mjera predviđenih Strategijom će omogućiti uspostavljanje kvalitativno sadržajnijih odnosa sa susjednim državama, zasnovanih na punom povjerenju i razumijevanju. Integrisane i zaštićene manjine su suštinski most povezivanja i prijateljstva među susjednim državama, faktor političke, kulturne, ekonomske i svake druge saradnje, svojevrsna garancija da će se druga-eventualno sporna pitanja rješavati u duhu uzajamnog povjerenja i razumijevanja.

U tom kontekstu, Strategijom se ostvaruju i širi spoljnopolitički ciljevi, prije svega oni koji se tiču ispunjenja uslova iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, za eventualni prijem u NATO⁸, kao i članskih obaveza iz Savjeta Evrope i OEBS-a.

Potpunija integracija pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, uz očuvanje i afirmaciju njihovog identiteta i kulture, uključuje u izvjesnom smislu i stvaranje sadržajnijih i produbljenijih političkih i društveno-kulturoloških odnosa u cilju uspostavljanja punog, trajnog i iskrenog povjerenja u cjelokupnom crnogorskom društvu po pitanjima manjinske zaštite.

Ovo uključuje stavove i mišljenja među pojedincima, društvenim grupama, u odnosu na medije, lokalne samouprave, kulturne, vjerske i državne institucije, najviše organe vlasti. U tom smislu, mjere predviđene ovom Strategijom treba da iniciraju i kvalitativno podspješuju uspostavljanje ovih novih odnosa zasnovanih na punom uzajamnom povjerenju i opšte-društvenom i kulturnom konsensusu da je zaštita, afirmacija i integracija manjina u najvišem nacionalnom interesu crnogorske države i društva.

Osnovni kratkoročni cilj Strategije je dalja institucionalizacija državne politike Crne Gore prema pripadnicima manjinskih naroda i njihovih zajednica u narednom petogodišnjem periodu. U skladu sa predloženim mjerama, Vlada kao cjelina i odgovarajuća ministarstva posebno, kao i organi lokalne samouprave, uz aktivno učešće i saradnju političkih, kulturnih i nevladinih organizacija pripadnika manjinskih naroda i ostalih kompetentnih aktera civilnog društva, usvojiće konkretne planove i programe aktivnosti u cilju primjene propisanih mjera.

Vlada će preduzeti sve neophodne kadrovske, funkcionalne, edukativne, finansijske i strukturalne mjere u cilju obezbjeđenja pune primjene Strategije, kao i odgovarajuće mehanizme nadzora nad tim aktivnostima.

⁸ Organizacija Sjeveroatlanskog sporazuma/north atlantic treaty organization

U tom kontekstu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava formiralo je Komisiju za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike 2019-2023 (broj: 01-023-52/18-14 od 19.02.2018. godine) u kojoj su predstavnici Ministarstva pravde, Ljudskih i manjinskih prava (kako iz oblasti pravosuđa, tako i iz oblasti ljudskih i manjinskih prava), Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva prosvete, Ministarstva kulture, Ministarstvo sporta, Ministarstva finansija, Savjeta svih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, Centra za razvoj i očuvanje kulture manjina Crne Gore, Uprave za kadrove, Univerziteta Crne Gore, Javnog servisa Crne Gore, Zajednica opština Crne Gore, i Zavoda za statistiku koja će pratiti i realizaciju usvojenih planskih dokumenata u ovoj oblasti kao oblik horizontalne koordinacije i zajedničkog izvještavanja, kao i interesorske radne grupe na nivou najvažnijih Ministarstava za najvažnije oblasti akcije, odrediti specijalne povjerenike u odgovarajućim ministarstvima, javnim službama i organima lokalne samouprave koji će neposredno odgovarati Vladi i Komisiji za sprovođenje Strategije.

Ostvarenje pomenutih ciljeva nalaže preduzimanje niza sveobuhvatnih, kontinuiranih, uzajamno-povezanih mjera i aktivnosti koje, kako je to već istaknuto, podrazumijevaju poštovanje, zaštitu i stvaranje uslova za primjenu osnovnih ljudskih i manjinskih prava za sve pripadnike manjinskih naroda i njihovih zajednica, individualno i kolektivno.

4.1.2. Informacija o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u saradnji sa Upravom za kadrove tokom 2019. godine, i u prvom kvartalu 2020. godine, sprovelo je Istraživanje o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština.

Naime, Ustav Crne Gore u članu 79 tačka 10 jemči manjinama pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave. Takođe, Zakon o državnim službenicima i namještenicima⁹ i Zakon o manjinskim pravima i slobodama daje iste garancije, kako u zakonodavnim tijelima, tako i u državnim organima i organima lokalne samouprave.

Strategijom manjinske politike, kao izrazu političke volje Vlade Crne Gore za sveukupan odnos prema manjinskim zajednicama, ovo pitanje ima centralno mjesto. Ovakva potreba proizilazi i iz potreba i zahtjeva Evropske Unije.

Osnovni cilj sprovođenja istraživanja jeste prikupljanje podataka o nacionalnoj strukturi zaposlenih, kako bi smo, u svom daljem radu, imali osnovu za sprovođenje pomenute ustavne

⁹ ("Službeni list Crne Gore", br. 002/18 od 10.01.2018, 034/19 od 21.06.2019)

i zakonske garancije. Zbog epidemioloških mjera, obrađeni podaci nijesu dostavljeni Vladi Crne Gore na usvajanje.

4.1.3. Memorandumi o saradnji

U cilju promovisanja, očuvanja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je ranijih godina, potpisalo nekoliko značajnih Memoranduma o saradnji koji imaju za cilj sprovođenje, kontinuirano praćenje i implementaciju principa afirmativne akcije za pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Kao i prethodnih godina, i tokom 2020. godine, Ministarstvo je nastavilo sa aktivnostima u cilju praćenja mjera iz potpisanih Memoranduma sa državnim institucijama: Zavodom za statistiku Crne Gore, Univerzitetom Crne Gore, Upravom za kadrove, Policijskom akademijom, Unijom poslodavaca, kao i Savjetima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

4.1.4. Saradnja sa nevladinim organizacijama

Na javnom konkursu za 2020. godinu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je donijelo Odluku (Odluka broj 056-5/20-173 od 14. 10. 2020. godine) o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kojom se odobravaju finansijska sredstva u iznosu od 177.352.16 € za realizaciju 16 projekata / programa i to:

1. „Multikulturalni pasoš CG” koji će realizovati NVO ”Identitet“.
2. „I mi smo dio zajednice” koji će realizovati NVO ”Centar kreativnih vještina“ .
3. ” Bogatstvo različitosti-kulturna istorija manjina u Crnoj Gori “koji će realizovati N V O” Centar za građansko obrazovanje “.
4. ” Podsticanje potpune ravnopravnosti društva ” , koji će realizovati NVO ”Centar za demokratiju i ljudska prava - CEDEM“
5. „Škola multikulturalnosti i interkulturalnosti „ koji će realizovati NVO ”Institut za obrazovnu i socijalnu politiku “.
6. “Afirmacija multikulturalizma do potpune ravnopravnosti” koji će realizovati NVO “Asistent”.
7. ” Novi dijalog za manjinska prava” koji će realizovati N V O” Centar za razvoj nevladinih organizacija “.
8. ” Škola tolerancije – Različiti ali su nam prava jednaka” koji će realizovati N V O „ Centar za inovacije i projekte“.

9. " AGAPE za očuvanje srpskog kulturnog i jezičkog identiteta" koji će realizovati N V O" Centar za ruralni razvoj Crne Gore ".
10. "Pokaži šta znaš – crtaj, piši, pleši i samo se smiješi" koji će realizovati N V O „Sistem “.
11. " Mozaik nacionalnih kultura Crne Gore" koji će realizovati N V O" Građanska alijansa“.
12. "Implementacija manjinskih jezika u javni život" koji će realizovati N V O,, Đakomo Adriatic “.
13. "Tradicija moga kraja" koji će realizovati N V O" SOS telefon Ulcinj “.
14. "Dialog kultura" koji će realizovati N V O" Regionalni Centar za umjetnost, kulturu i medije Elita Plus “ .
15. "Multikulturalizam ka interkulturalizmu" koji će realizovati N V O" Ulcinjska vila – Zana e Ulqinit “.
16. "Kultura našeg kraja, naše vrijednosti i potencijali" koji će realizovati N V O,, Bolji dani “.

Direktorat za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica tokom 2020. godine, održavao je redovne kvartalne sastanke sa nevladinim organizacijama (zbog epidemioloških mjera i zabrane okupljanja sastanci su bili organizovani preko Zoom platforme). Predstavници Ministarstva su se rado odazvali online konferencijama sa temama koje se odnose na unapređenje prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, organizovani od strane nevladinih organizacija a u sklopu projekata koji su finansirani od strane Ministarstva za ljudska i manjinska prava.

2.2. SAVJETI MANJINSKIH NARODA I DRUGIH MANJINSKIH NACIONALNIH ZAJEDNICA

Ustav Crne Gore, članom 79 pripadnicima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica jemči prava i slobode koja mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima, između ostalog i na osnivanje Savjeta za zaštitu i unapređenje posebnih prava (član 79 stav 1 tačka 13) i članom 33 Zakona o manjinskim pravima i slobodama.

Shodno ovim odredbama Zakona o manjinskim pravima i slobodama, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je bilo u obavezi da izradi Pravila za izbor članova savjeta manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice. Ovaj dokument je, u saradnji sa predstavnicima savjeta, urađen i objavljen u Službenom listu Crne Gore (broj 01-023-1714/17) od 20. 09. 2017. godine.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama se propisuje da se sredstva za finansiranje savjeta manjinskih naroda ili drugih manjinskih nacionalnih zajednica obezbjeđuju u Budžetu Crne

Gore u iznosu od najmanje 0,05% tekućeg budžeta, dok u skladu sa Zakonom o Budžetu ista iznose 600.000,00 eura, tj. 100.000.00 eura po savjetu na godišnjem nivou.

Na osnovu člana 10 uredbe o Vladi Crne Gore („Službeni list CG“, BR.80/08. 14/17 I 28/18), Vlada Crne Gore je 24. septembra dala saglasnost na Odluku o etalonu grba, zastave i notnom zapisu himne pripadnika albanskog, hrvatskog i romskog naroda u Crnoj Gori i na Odluku utvrđivanja Dana nacionalnog praznika pripadnika albanskog, hrvatskog i albanskog naroda u Crnoj Gori.

Radi boljeg unaprijeđenja manjinskih prava neophodna je saradnja sa savjetima, u tom kontekstu Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava tokom 2020. godine, je nastavilo sa kontinuiranom saradnjom sa svim manjinskim savjetima u Crnoj Gori.

Svaki savjet ima svog predstavnika u upravnom odboru Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava i Savjetu za saradnju sa iseljenicima.

2.1.1. Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta¹⁰, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-1114/17-20 od 20.06.2018. godine, u Evidenciju savjeta upisalo Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori.

Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori je u 2020. godini, svoj fokus djelovanja usmjerio na: obrazovanje na albanskom jeziku, upotrebu albanskog jezika u administraciji, informisanje na albanskom jeziku, upis studenata na Univerzitetima u regionu a pogotovo gdje se nastava izvodi na albanskom jeziku (Albanija, Kosovo, Makedonija), zastupljenost pripadnika/ca albanske nacionalne manjine u državnim institucijama, jačanje nacionalnog i kulturnog identiteta.

Tokom 2020. godine, zbog novonastale situacije uzrokovane pandemijom Covid 19, Nacionalni savjet Albanaca je bio prinuđen da svoje djelovanje smanji, to jeste nije bio u mogućnosti da realizuje sve predviđene aktivnosti.

Početkom godine, dok nijesu bile navedene mjere karantina i socijalne distance, Nacionalni savjet je realizovao promociju knjige autora Bashmira Xhemaja sa Kosova “Një shqiptar në CIA¹¹ (Jedan Albanac u CIA)” i isto tako tokom februara mjeseca realizovan je drugi modul treninga “Promocija i zaštita prava Albanaca u Crnoj Gori”, koji je održan u Tuzima. Tokom 2020. godine, povodom obilježavanja 7. Marta – Dan učitelja, Savjet je u saradnji sa Centrom za kulturu organizovao predstavu „Draga učiteljico“, koju je pripremio Omladinsko pozorište iz Tirane. Savjet je tokom 2020. godine, razdijelio knjige u školama gdje se nastava izvodi na albanskom jeziku koje je dobio kao donaciju sa strane Fondacije “Alsar” iz Albanije.

¹⁰ (Službeni list Crne Gore, br 37/08)

¹¹Centralna obavještajna agencija / Central Intelligence Agency

Nacionalni savjet Albanaca u Crnoj Gori i za školsku 2020/2021. godinu, razdijelio je jedinstveni Bukvar - Abecedarij (Abetare) po školama, koji već sedam godina zaredom, za Albanski narod u Crnoj Gori donira Ministarstvo prosvjete, nauke i tehnologije Republike Kosova. Takođe, stalno je informisao studente o upisnim rokovima i procedurama upisa na javnim univerzitetima Republike Albanije i Republike Kosovo. I ove godine, kao obično, izvršeno je anketiranje albanskih maturanata u Crnoj Gori, vezano za njihove preferencije koje imaju za nastavak visokog školovanja, sa ciljem osiguranja određenih kvota da bi se nakon toga obratili dotičnim prosvjetnim institucijama.

Ove godine, anketiranje se vršilo online pomoću platforme posebno urađene na web-stranici Savjeta za maturante. Savjet se takođe obratio svim školama gdje se nastava izvodi i na albanskom jeziku da se navedu potrebna školska sredstva i tako je napravljen spisak potrebnih nastavnih sredstava koji je prosljeđen Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva.

Tokom 2020. godine, Nacionalni Savjet Albanaca je dao mišljenje za izbor direktore škola u kojima se nastava vodi i na albanskom jeziku kao: O.Š. „Boško Strugar“ – Ulcinj, O.Š. „Mahmut Lekić“ – u Tuzima, O.Š. „Džafer Nikočević“ – Gusinje, Osnovna muzička škola u Ulcinju, Srednja mješovita škola „25.maj“- u Tuzima. Nacionalni savjet je ove godine glasao za izmjene i dopune Statuta Savjeta, odnosno usklađivanje sa normama Zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola i donijelo odluku o određivanju nacionalnih simbola Albanaca u Crnoj Gori (zastava, himna, amblem) i odredio je datume nacionalnih praznika.

Zajedno sa udruženjima, nevladinim sektorom i drugim zainteresovanim stranama organizovali su i podržavali razne aktivnosti od kojih nabrajamo najznačajnije: izdavanje književnih i naučnih djela Asllan Bisha – „Hana“(Aslan Biša – „Hana“); Ali Gjeçbritaj - “Shkolla në Krajë 1929-2019“ (Ali Đeçbritaj „Škola u Krajini 1929-2019“); Qani Osmani - “Identiteti përballë nënshtrimit” – Čani Osmani „Identitet nasuprot podnošenju“, Hajrullah Hajdari “Pronat dypalëshe në të dyja anët e kufirit Shqipëri-Mali i Zi” – Hajrullah Hajdari „Obostrana svojstva na obije strane granice Albanija-Crna Gora“; Gazmend Çitaku „Udhëtim nëpër kështjellat ilire“ – Gazmend Çitaku „Putovanje po Ilirskim zamkovima“; izdavanje časopisa „Buzuku“, aktivnosti oko očuvanja kulturnog nasljeđa (Udruženje „Globus Art“), podržao je realizaciju projekta „Kultura i identitet“ koji realizuje NVO-a ALB Progres, i realizaciju naučne konferencije i drugih aktivnosti povodom 60-godišnjice rođenja pisca Basri Çapriqi koju je organizovalo Udruženje „Art Club“. Isto tako, dali su podršku za realizaciju tradicionalne kulturne aktivnosti “Karnevali Koret” u Malesiji. Takođe, Savjet je podržao realizaciju sportskih aktivnosti mladih, učešće albanskih sportista na međunarodnim turnirima u karateu i dr.

Predstavnici/ce Albanskog nacionalnog savjeta su učestvovali na brojnim manifestacijama, tribinama, okruglim stolovima, sa naznačenim temama o očuvanju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, kao i u obilježavanju značajnih datuma iz istorije, kulture i tradicije Albanaca u Crnoj Gori.

2.1.2. Srpski nacionalni savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore,, br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore,, br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta (Službeni list Crne Gore,, br 37/08 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-201/18-2 od 26.02.2018. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 17 upisalo Srpski nacionalni savjet Crne Gore.

Srpski nacionalni savjet je tokom 2020. godine, organizovao niz aktivnosti u očuvanju nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta srpskog naroda u Crnoj Gori. Posebno se vodilo računa o održavanju u funkcionisanju srpskih medija – Srpske televizije , Srpskih radija, časopisa Srpske novine i portala srpske novine, kao i Književne zadruge koja je je u 2020. godini, nastavila sa intenzivnom izdavačkom djelatnošću.

Srpski nacionalni savjet organizovao je dvadesetčetvoročasovni rad srpske televizije koja se može pratiti na svim kablovskim operaterima i na čitavom prostoru Crne Gore. Isti je slučaj i sa Srpskim radijom koji je po podacima Agencije za elektronske medije radio sa najvećim brojem sadržaja, pa samim tim i jedan od najslušanijih radija na prostoru Crne Gore. Srpski radio se može slušati na području opština Andrijevica, Berane, Bijelo Polje, Mojkovac, Kolašin, Nikšić, Plužine, Podgorica, Tuzi, gradske opštine Golubovci, u Danilovgradu, Herceg Novom, Kotoru,Tivtu, Baru, Pljevljima i Žabljaku, što znači da je gotovo cijela Crna Gora pokrivena ovim značajnim srpskim medijem koji ima izuzetno važnu ulogu u pravovremenom i kvalitetnom informisanju.

U 2020. godini, redovno se jednom mjesečno štampa časopis srpske novine preko čijeg se sadržaja jasno prepoznaje koncepcija očuvanja srpskog identiteta. Časopis se štampa na kavalitetnom papiru i u njemu se nalaze najznačajnije informacije iz Crne Gore, regiona i svijeta, intervjui, aktuelnosti, informacije iz politike, društva,ekonomije i sporta. Poseban kvalitet Srpskim novinama potvrđen je time što je postao jedini časopis srpskog naroda iz Crne Gore koji je zastupljen u bibliotečkom fondu Centralne narodne biblioteke „Đurđe Crnojević” na Cetinju,patrijaršije Srpske pravoslavne crkve i srpske akademije nauka i umjetnosti u Beogradu.

Portal Srpske novine takođe predstavlja jedan od najčitanijih elektronskih medija u Crnoj Gori, koji svakodnevno informiše o događajima u zemlji, okruženju i svijetu. Srpske elektronske novine obogaćene su sa više autorskih zapisa specijalnih i stalnih TV emisija i posebnih priloga, pa mu je čitanost uvećana za nekoliko puta. Novitet u srpskim elektronskim novinama jeste mogućnost da se u regionu i čitavom svijetu može preko striminga pratiti i srpski radio, što mu nedvosmisleno daje novi kvalitet.

U 2020.godini, sa svojom produkcijom i aktivnostima u okviru izdavačke djelatnosti nastavila je rad i Književna zadruga, kao jedna od najproduktivnijih izdavačkih kuća u Crnoj Gori. To potvrđuju izuzetni rezultati na sajmovima i izložbama knjiga u zemlji i regionu. Književna zadruga dobila je prestižne nagrade na sajmu knjiga u Beogradu 2016. i 2017. godine, kao najbolji izdavač u dijaspori, dvije specijalne nagrade za izdavaštvo sajma knjiga u Andrićgradu

2017 i 2019. godine, ali i nagradu na sajmu knjiga u Novom Sadu za ukupnu izdavačku produkciju i u Podgorici za izdavački poduhvat.

U okviru književne zadruge štampano je više od 30 naslova tako da je broj štampanih knjiga izdavača književne zadruge na srpskom jeziku i ćirilici premašio brojku od 350 naslova.

Srpski nacionalni savjet je pomogao izgradnju Srpske kuće u Pljevljima, što je od izuzetnog značaja za očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta srpskog naroda, obilježio je najznačajnije datume nacionalnih i vjerskih praznika koji su takođe od izuzetne važnosti za očuvanje srpskog identiteta na prostoru Crne Gore.

Srpski nacionalni savjet je nastavio sa pružanjem pravne pomoći svojim sunarodnicima za povrede ljudskih prava i sloboda sa elementima diskriminacije angažovanjem advokatskih kancelarija o trošku Savjeta. Takođe, nastavljena je uspješna saradnja sa nacionalnim organizacijama iz regiona na očuvanju kulturnih i ekonomskih veza srpskog naroda.

Zbog epidemiološke situacije i prisustva koronavirusa, Srpski nacionalni savjet je organizovao samo nekoliko akademskih tribina, na kojima su najistaknutiji srpski intelektualci osvjetljavali suštinske probleme srpskog naroda u Crnoj Gori.

Sve brojne aktivnosti, Srpski nacionalni savjet je ispratio i realizovao uz redovne donacije Ministarstva za ljudska i manjinska prava i zahvaljujući pomoći Vlade Republike Srbije, koja je dobijena nakon izopštavanja srpskih organizacija i pojedinaca i njihovih projekata iz podrške za očuvanje nacionalnog i kulturnog identiteta.

Kao i protekle 2018. i 2019. godine, fondacije državnih institucija Crne Gore podržale su projekte srpskih organizacija i pojedinaca sa manje od jednog procenta ukupnih sredstava, iako srpski narod čini više od šezdeset posto korisnika tih fondacija.

2.1.3. Romski savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama („Službeni list Republike Crne Gore,, br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore,, br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta (Službeni list Crne Gore,, br 37/08 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-920/17-2 od 06.09.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 14 upisalo Romski savjet.

Romski savjet svakodnevno pruža podršku pripadnicima romske manjine u regulisanju pitanja pravnog statusa. Tako je i u ovoj godini, Savjet izdao 54 potvrde o prihodima i 36 povrda o smještaju koje pripadnicima romske populacije trebaju prilikom regulisanja privremenog i stalnog boravka ili dobijanja crnogorskog državljanstva.

U oblasti zapošljavanja, Romski savjet ostvaruje kontinuiranu saradnju sa javnim preduzećima na nivou glavnog grada Podgorice, ali je u ovoj godini ostvario saradnju i sa prijestonicom Cetinje i javnim preduzećima u tom gradu. U cilju poboljšanja saradnje sa institucijama sistema na nacionalnom i lokalnom nivou Romski Savjet je potpisao Memorandume o saradnji sa Zavodom za statistiku, Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, Prijestonicom Cetinje kao i sa

preduzećima Čistoća, Zelenilo i Deponija iz Podgorice. Svi ovi sporazumi imaju za cilj saradnju usmjerenu ka poboljšanju položaja romske zajednice. Ova saradnja omogućila je zapošljavanje određenog broja pripadnika romske populacije. Tako je u 2020. godini, ostvarena saradnja sa preduzećem „Čistoća“, „Zelenilo“ i „Deponija“ iz Podgorice te preduzećem „Komunalno“ i „Vodovod“ sa Cetinja. U preduzeće Čistoća radni odnos je zasnivalo 27 (slovima: dvadeset i sedam) zaposlenih, u Deponiji 4 (slovima: četiri) zaposlena, Zelenilo Cetinje 6 (slovima: šest) zaposlena, Vodovod Cetinje 2 (slovima: dva) zaposlenih, dok u Čistoći Cetinje radni odnos je zasnivalo 5 (slovima: pet) zaposlenih. Osim sjevera, Romski savjet je poslao predlog Memoranduma o saradnji i primorskim opštinama Ulcinj, Bar i Tivat. Potpisani memorandum već su imali svoj efekat na terenu, odnosno iz njih se stvorio partnerski odnos između Savjeta i institucija na realizaciji aktivnosti podrške socijalnoj inkluziji Roma.

Pomoć od Romskog savjeta nije izostala ni u oblasti obrazovanja. Naime, obezbijedili su četiri kompleta udžbenika za prvi razred za učenike iz romske populacije koji pohađaju srednju medicinsku školu u Podgorici, po jedan komplet za drugi razred srednje medicinske škole i za prvi razred mašinske škole. Zahvaljujući ažurnosti Romski savjet, pravovremeno dobija informacije o djeci koja su van obrazovnog sistema i rade na pružanju pomoći uključivanjem u redovan sistem obrazovanja ili u program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja i osnovne škole za odrasle koju su organizovali sa Osnovnom školom Marko Miljanov.

Tokom 2020. godine, Romski savjet je nastavio sa realizacijom Programa elementarnog funkcionalnog opismenjavanja odraslih kao rezultat saradnje sa Centrom za stručno obrazovanje i Osnovnom školom „Marko Miljanov“ u kojoj se ovaj program realizuje. Riječ je o programu koji je namijenjen obrazovanju osoba koje iz različitih razloga nijesu prošli kroz redovan sistem obrazovanja. Konkretno, u programu koji je pokrenut prethodne godine, bilo je uključeno 17-oro (slovima: sedamnaest) djece iz romske populacije uzrasta od 9 do 12 godina. Za sve porodice, Romski savjet je obezbijedio pomoć u vidu nabavke školskog pribora i materijala. Romski savjet je intezivno komunicirao sa roditeljima djece za koju je bio obezbijedjen i prevoz.

U saradnji sa Centrom za socijalni rad i udruženjem „Roditelji“ obezbijedili su besplatnu užinu za petoro djece iz porodice Bečaj koja pohađaju osnovnu školu „Marko Miljanov“ u Podgorici. Troje djece je u redovnom obrazovanju dok je troje uključeno u program elementarnog funkcionalnog opismenjavanja koji se sprovodi u toj školi.

Zbog situacije izazvane Covidom -19, obuka je prekinuta zbog nedovoljnog prostora za organizovanje nastave poštujući mjere NKT-a¹².

Romski savjet je intezivirao saradnju sa njemačkom organizacijom HELP¹³ koja je prepoznala Romski savjet kao kredibilnog partnera za realizaciju brojnih projekata i aktivnosti koje sprovodi širom države Crne Gore. Direktor HELP-a, Klaus Mok smatra da Romski savjet može obezbijediti kvalitetnu komunikaciju i saradnju sa romskom zajednicom što je garant za uspjeh svakog projekta.

¹² Nacionalno koordinaciono tijelo za zarazne bolesti

¹³ Njemačka humanitarna organizacija

Povodom promjene na poziciji koordinatora u međunarodnoj turskoj organizaciji TIKA¹⁴ održan je sastanak predsjednika Romskog savjeta i novoimenovanog koordinatora Muhameda Unala. Tema razgovora bila je nastavak dugogodišnje uspješne saradnje sa Romskim savjetom u procesu integracije romske manjine u crnogorsko društvo. Organizacija TIKA poznata je po svom humanitarnom radu i brojnim projektima kojima doprinosi sveukupnom razvoju naše države. Saradnja sa ovakvim organizacijama može donijeti korist u naporima na integraciji romske zajednice i unapređenja njenog položaja u crnogorskom društvu. Predstavnici Romskog Savjeta su iznijeli brojne probleme sa kojim se suočavaju stanovnici romske populacije u opštini Nikšić. Tim povodom, predsjednik Romskog savjeta Isen Gaši i njegovi saradnici posjetili su opštinu Nikšić i razgovarali sa predstavnicima lokalne samouprave o položaju romske zajednice u ovom gradu. Predstavnik Romskog savjeta primili su potpresjednica opštine gospodja Sonja Nikčević i Milan Korać iz sekretarijata za kulturu, sport, mlade i socijalno staranje.

U januaru 2020. godine, Romski savjet je podnio izvještaj Zaštitniku ljudskih prava i sloboda o položaju romske populacije u Crnoj Gori. To je dio redovnih godišnjih aktivnosti Romskog Savjeta kojima je cilj da doprinesu objektivnom sagledavanju i informisanju stručne i šire javnosti o poziciji u kojoj se nalazi romski narod.

Romski savjet je aktivan i u pružanju pomoći najugroženijim porodicama. S tim u vezi realizovana je posjeta romskim porodicama u opštini Tuzi koje su u požaru izgubile krov nad glavom. Posledicama požara pogođena je porodica sa sedam članova među kojima je i 4 djece.

Romski savjet je pomogao i porodicu Emini organizujući prikupljanje pomoći za liječenje njihovog sina koji je zadobio teške tjelesne povrede u saobraćajnoj nesreći. Takođe su pomogli porodice koje nijesu imale materijalnih mogućnosti da obave sahrane svojih najbližih. Riječ je o 7 porodica za koje su obezbijeđeni troškovi sahrane. Romski Savjet je izdao 4 potvrde kojima se potvrđuje da je lice pripadnik romske populacije, kao jednog od kriterijuma za dobijanje stipendije koju daje Ministarstvo prosvjete. Pružali su pomoć romskim porodicama u opštini Berane koje su imale problem snadbijevanja električnom energijom i obezbijeđen je smještaj za dvije porodice koje su ostale bez krova nad glavom.

Predstavnici Romskog savjeta su učestvovali na raznim posjetama, online konferencijama, a u saradnji sa NVO Crnogorski ženski lobi organizovana je obuka za 10 pripadnica romske i egipćanske populacije koje su završile obuku za šivenje, i za rad na računaru. Članovi Romskog savjeta su aktivno učestvovali i u kreiranju desetog broja časopisa Alav, u kojem su svojim tekstovima i analizama dali doprinos da se slika o položaju i situaciji u kojoj živi romska zajednica objektivno predstavi javnosti. Osim tih aktuelnih pitanja, u časopisu se našao i veliki broj tekstova koji promovišu kulturu, istoriju i tradiciju romske zajednice. Romski Savjet je radio i na prikupljanju podataka o broju učenika/ca, studenata/tkinja kao i broja djece u ustanovama predškolskog vaspitanja. U tu svrhu su poslali zahtjevi za informacijama svim osnovnim i srednjim školama, fakultetima i ustanovam predškolskog vaspitanja u Crnoj Gori.

¹⁴ Turkish Cooperation and Coordination Agency

Romski savjet je aktivan i na polju promocije i zaštite romske kulture i tradicije. Tako su u sklopu aktivnosti koje su vezane za ovu oblast organizovane dvije posjete učenika/ca osnovne škole „Božidar Vuković Podgoričanin“ muzeju romske kulture i romskom radiju, kao i dvije grupe srednjoškolaca. Posjete su bile prilika da se djeca iz drugih zajednica upoznaju sa kulturom svojih sugrađana iz romske zajednice. Ovakve posjete i aktivnosti su dobar način da se djeluje na suzbijanje ukorijenjenih predrasuda i stereotipa koji postoje prema romskom stanovništvu. Romski savjet se obratilo zahtjevom Ministarstvu za ljudska i manjinska prava za priznavanje nacionalnih simbola romske populacije i to romske himne, romske zastave, romskog praznika, što im je Zakonom o javnom isticanju nacionalnih simbola prihvaćeno.

2.1.4. Hrvatski savjet u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Crne Gore,, br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore,, br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-578/17-13 od 06.09.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 13 upisalo Hrvatski savjet u Crnoj Gori.

Sve aktivnosti iz područja kulture usmjerene su na zaštitu i promovisanje istorijsko- kulturno - vjersko- tradicionalnog nasljeđa hrvatskog naroda u Crnoj Gori, ali i veliku pažnju pridaju razvijanju i unaprijeđenju multikulturalizma i pluralizma u Crnoj Gori kroz projekte i aktivnosti koji uključuju i pripadnike crnogorskog i ostalih naroda i nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

Na svim bitnim područjima za hrvatsku zajednicu u Crnoj Gori učinjen je maksimalan napor da se prava Hrvatskog naroda u Crnoj Gori unaprijede, počevši od zakonodavstva, gdje su aktivno učestvovali u radnoj grupi Ministarstva za ljudska i manjinska prava - Radna grupa za praćenje sprovođenja Strategije manjinske politike 2018-2023¹⁵ sa Akcionim planom za 2019. i 2020. godinu, kao i praćenje sprovođenja preporuka Komiteta ministara Savjeta Evrope vezano za Okvirnu konvenciju o pravima nacionalnih manjina i Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Shodno planu rada Hrvatskog savjeta u Crnoj Gori, jedan dobar dio aktivnosti je realizovan (oko 60%), dok ostale aktivnosti se prolongiraju za narednu godinu. Najznačajnije aktivnosti Hrvatskog savjeta u Crnoj Gori su:

U skladu sa odredbama Zakona o izboru, upotrebi i javnom isticanju nacionalnih simbola¹⁶, a povodom nacionalnog praznika hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, 11. januara 2020. godine , istaknute su zastave Crne Gore i Hrvatskoga naroda u Crnoj Gori na pročelju Doma kulture „ Josip Marković " u Donjoj Lastvi, gdje se nalazi sjedište Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne

¹⁵ Broj: 01-023-52/18-14 od 19.02.2018. godine. Sastav Radne grupe je određen na osnovu dostavljenih predloga institucija kao i obrazovanih savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

¹⁶ ("Službeni list Crne Gore", br. 003/20 od 23.01.2020

Gore, a 13. januara iste godine , na zgradi Opštine Tivat i Opštine Kotor istaknuta je zastava hrvatskog naroda u Crnoj Gori.

Učinjen je maksimalan napor i angažovan je puni kapacitet Vijeća kako bi djelovanje bilo u cilju zaštite, promovisanja i unaprijeđenja prava hrvatskoga naroda u Crnoj Gori te na dobrobit kulturno-istorijsko- religijske tradicije hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, posebno u dijelu koji se odnosi na fototipsko tiskanje Kotorskog misala, pontifikal i Barskoga misala i Parčićeva misala i MMO-a, a tiče se potencijalnog osnivanja institucije za proučavanje povijesti i kulture Hrvata u Crnoj Gori, mogućnost sistemskog finansiranja medija hrvatske zajednice u Crnoj Gori Radija Dux, kao i mogućnosti dugoročnog zakupa od strane hrvatske zajednice Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, Opština Tivat, u kojoj se nalazi sjedište Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore kao krovne ustanove Hrvata u Crnoj Gori. Uvršteno je više sadržaja iz redova hrvatskoga naroda u plan i program redovnog kurikuluma, kao i podrška fakultativnoj nastavi hrvatskoga jezika i kulture u Crnoj Gori, kao i veća prezentnost i prisustvo hrvatskoga jezika i emisija na hrvatskome jeziku na javnom servisu i u medijima. Iz određenih sredstava proračuna RH su finansijski pomogli Radio Dux u iznosu od 20.000,00 eura na godišnjem nivou, i time doprinijeli održivosti funkcionisanja Radija, jer je on izuzetno bitan za promovisanje „žive hrvatske riječi“ u eteru Boke Kotorske i šire.

U Crnoj Gori djeluje veći broj hrvatskih nevladinih udruženja od kojih možemo istaći rad Hrvatske krovne zajednice „Dux Croatorum“, koja je ujedno i vlasnik i osnivač prvoga elektronskog medija u Crnoj Gori- Radija Dux. Vrlo uspješno djeluje Hrvatsko građansko društvo Crne Gore - Kotor, i to već petnaestak godina i ono je, između ostalih mnogobrojnih aktivnosti, i osnivač hrvatskoga tiskanog medija „Hrvatskoga glasnika“. Spomenut ćemo i HKD „Tomislav“, te „Stadune od kulture“, u sklopu kojega djeluju Dječji zbor/ klapa i ženska klapa. U Baru djeluje HKD „Sveti Jeronim“, a u Podgorici je prije pet godina osnovana „Zajednica Hrvata i prijatelja Crne Gore“. U Hrceg Novom djeluje „Zaljev hrvatskih svetaca“, a u Tivtu i NVO „Gjurgjevo Brdo“. Aktivno djeluje i Amaterska kazališna sekcija HNV-a, koja aktivno priprema predstave, saučesnik je brojnih programa, seminara, zoom radionica, klapa Jadran koja je pod okriljem Hrvatskog Vijeća, kao i ogranak Matice hrvatske za Boku Kotorsku sa sjedištem u Kotoru.

U Crnoj Gori djeluje i Hrvatska škola kao vid dopunske nastave, u kojoj se nastava odvija na hrvatskome jeziku. Voditeljica nastave je profesorica iz RH¹⁷, koju finansira MZOSRH¹⁸, a koja djeci iz hrvatske zajednice, i svojoj ostaloj zainteresiranoj djeci, bez obzira na nacionalnu pripadnost, približava hrvatski jezik i upoznaje ih sa istorijsko-kulturnom baštinom matične države, odnosno Republike Hrvatske. Nastava se odvija dvaput sedmično preko online platforme ili u jednoj osnovnoj školi u Tivtu i jednoj u Kotoru.

Predstavnici HNV-a susreli su se sa predsjednikom Republike Hrvatske, premijerom državnom sekretarkom u MVPRH¹⁹, ministrom vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske, ministricom kulture, predstojnikom Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH,

¹⁷ Republika Hrvatska

¹⁸ Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

¹⁹ Ministarstvo vanjskih i evropskih poslova Republike Hrvatske

europarlamentarcem Piculom, veleposlanikom Grubišićem, konzulicom Lončarević u Domu kulture u Donjoj Lastvi i Zagrebu, kao i predstavnicima institucija i univerziteta. Tematika susreta bila je položaj hrvatskih manjina u Crnoj Gori i modusi daljnjeg unaprjeđenja položaja hrvatskog naroda u Crnoj Gori. Takođe, upriličen je i susret s predstavnicima Vlade Kosova, gdje je bilo riječi o zajedničkim projektima.

Članica Hrvatskog Vijeća vrlo uspješno vodi projekt digitalizacije monografije HNV-a, kao i Amatersku kazališnu sekciju HNV-a koja je izvela premijeru predstave "Nasljeđujemo to načelo što daše nama djedovi", s kojom planira i gostovanja u RH, Travniku, i po Crnoj Gori.

Predstavnici Vijeća su se uključili u pripremi nastavnog sadržaja iz historije, tradicije, kulture i književnosti manjinskih naroda u Crnoj Gori koji bi bili uvršteni u udžbenike redovne nastave u osnovnim i srednjim školama u Crnoj Gori. Projekt je predviđen u saradnji sa Ministarstvom prosvjete Crne Gore, gdje bi se formirala radna grupa po pitanju izmjena Plana i programa.

Učestvovali su na konferencijama / edukacijama / radionicama pripadnika manjinskih naroda na temu prava manjina u Crnoj Gori, kao i na temu referentnih zakona za prava i položaj manjinskih naroda u Crnoj Gori. Takođe, preko njihovih predstavnika su uzeli učešće na sastancima Savjeta RTCG-a, koji se, između ostalog bavio i pitanjem osnivanja redakcije na ostalim manjinskim jezicima osim albanskog i romskog jezika, kao i „, Elaboratom o mogućnostima predavljanja manjinskih zajednica kroz programe elektronskih medija“.

Uspješno su priveli kraju projekat fototipskoga tiskanja Katorskoga lekcionara i pontifikala u saradnji sa dr. sc. Lenkom Blehovom Čelebić, vjerovatno najstarije knjige u Crnoj Gori.

Uz Misal, značaj ovoga Pontifikala za historiju liturgije, umjetnosti, srednjovjekovne muzike, kao i značaj beneventanskog pisma, koje je par excellance liturgijsko pismo zapadne Crkve, kao i značaj za cjelokupnu crnogorsku javnost, kako stručnu tako i laičku, a on bez daljnjeg predavlja otkriće epohalnih razmjera, od neizmjernog je značaja u evropskim i svjetskim kategorijama. Pontifikal je u skladu s mjerama NKT-a promovisan u Kotoru, a planirane su promocije u Republici Hrvatskoj. Krenulo se i sa realizacijom fototipskoga tiskanja Barskoga misala i Parčićeva misala, čiji se završetak očekuje u 2021. godini.

Gostovali su u emisijama lokalnih, državnih i regionalnih stanica i tiskanih medija(RTCG-a, Radija Tivat, Radija Kotor, Radija Dux, Skala radija, HRT-a²⁰, HR-a, Jutarnjeg lista, Pobjede, Dana, Hrvatskog slova, lokalnih i državnih tv kuća) posvećenim manjinama, odnosno dijaspori (Glas domovine, Mostovi), predavljali rad i djelovanje na dobrobit hrvatskog naroda u Crnoj Gori, kao i u nekim dnevnim novinama u Crnoj Gori i RH.

Izdali su knjigu Olge Brajnović „, Ljubavna i ratna odiseja” o Luki Brajnoviću, pomogli promociju knjige dr. sc. Vande Babić „, Zaljev hrvatskih svetaca“ , posredovali prilikom izdavljanja njenog novog romana, pomogli u izdavljanju i promocije pjesničke zbirke Gracije Gaša Marovića „, Ferao iz kaštela”,u sklopu projekta „, Putevima bokeljskih Hrvata" u Kotoru

²⁰ Hrvatska radiotelevizija

je održana izložba fotografija Renate Poljak, pomogli smo izdavanje knjige Željka Brguljana „Priče sa Prčanja“ u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Boki.

Sponzorirali su izradu prospekata crkve sv. Ivana u Budvi, Festival gudača u Perastu, ekspediciju na Kilimanadžaro, tiskanje Bokeške slovarice učenika Hrvatske nastave, obnovu Doma starih u Petrovcu, Božićni bazar, paketiće za djecu Hrvatske nastave; mrežu za zvonik crkve sv. Roka u Donjoj Lastvi. Takođe su sponzorirali knjigu mr. sc. Zorana Poleksića i preuzeli na sebe stipendiranje troje studenata.

Podržavaju jedini medij na hrvatskome jeziku „Hrvatski glasnik“ koji izlazi u okviru Hrvatskoga građanskoga društva, kao i terensku nastavu učenika Hrvatske nastave u Crnoj Gori.

2.1.5. Bošnjačko Vijeće u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore,, br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore,, br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta (Službeni list Crne Gore,, br 37/08 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-697/17-20 od 27.09.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 15 upisalo Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori.

Povodom 21. februara Međunarodnog dana maternjeg jezika, Bošnjačko Vijeće je organizovalo tribinu „Bosanski jezik – pitanje identiteta“. Predavač na tribini je bio uvaženi akademik prof.dr. Ferid Muhić. Obilježena je godišnjica zločina u Štrpcima, polaganjem vijenaca kod spomen obilježja u Bijelom Polju i Podgorici.

Kako bi što veći broj građana Crne Gore bio upoznat sa činjenicom da je 11. maj jedan od najznačajnijih praznika za Bošnjake, Bošnjačko Vijeće je zakupilo bilborde u više gradova, na kojima je bila istaknuta čestitka povodom Dana nacionalne zastave Bošnjaka.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori pridružilo se ramazanskoj akciji donirajući 200 iftara²¹ za porodice u socijalnoj potrebi, posredstvom DD „Merhamet“ i HO „Rožaje“, koje su intezivno radile na distribuiranju paketa olakšavajući im, makar donekle, svakodnevna iskušenja sa kojima se susreću.

Prvu Bošnjačku nacionalnu biblioteku je osnovalo Bošnjačko Vijeće u Crnoj Gori 2018. godine, na kojoj se tokom 2020. godine, aktivno radilo na obogaćivanju bibliotečkog fonda. U Sarajevu je od 1. do 10. oktobra 2020. godine, organizovana akcija“ Daruj knjigu za prvu Bošnjačku biblioteku u Crnoj Gori“. Akcija je uspješno sprovedena, i tom prilikom je prikupljeno oko tri hiljade knjiga.

U jeku pandemije Korona virusa, obezbijedena je vrijedna donacija, od koje je kupljena medicinska oprema. Medicinska oprema je uručena zdravstvenim institucijama u opštinama na

²¹ Značajnijih karakteristika mjeseca ramazana gdje se okuplja veći broj osoba kako bi zajedno okončali dan posta

sjeveru Crne Gore kao doprinos u borbi protiv Korona virusa i pomoć medicinskim radnicima. Vrijednost donacije je 10.000 hiljada eura.

Predsjednik Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori sa saradnicima je 04. februara, posjetio Bošnjačko nacionalno vijeće Srbije i tom prilikom se susreo sa predsjednicom dr. Jasm inom Curić i članovima Izvršnog odbora BNV²². Na sastanku se razgovaralo o realizaciji sporazuma između dva vijeća potpisanog još u januaru 2016. godine, te osnivanju zajedničkih institucija. Na sastanku sa predsjednikom Nurkovićem je bilo riječi o aktivnostima Vijeća koje su u toku, kao i o aktivnostima koje se planiraju za naredni period. Takođe, direktor Zavoda za zapošljavanje, je posjetio krovnu instituciju Bošnjaka u Crnoj Gori, i naglasio da Vijeće i Zavod za zapošljavanje imaju dobru saradnju, i da u prilog tome govori činjenica da je Vijeće, uz finansijsku podršku ZZZCG²³, realizovalo dva projekta kojim je obuhvaćeno 12 osoba sa invaliditetom.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori je u 2020. godini više puta reagovalo na aktuelne društvene događaje.

- Predsjednik vijeća i predsjednica Izvršnog odbora su 18. maja najoštrije osudili napad na Emira Pilava u Pljevljima.
- Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori najoštrije osudilo uvredljive grafite na zidovima kuća bošnjaka-muslimana u beranama od 09.08.2020.
- Bošnjačko vijeće se 02.09.2020.godine oglasilo saopštenjem u kojem osuđuje napade na Bošnjake i njihovu imovinu.

Bošnjačko vijeće u Crnoj Gori oštro osuđuje napade na Bošnjake u Pljevljima i drugim crnogorskim opštinama te provokacije neprimjerenim graftima i fizička maltretiranja kojima su izloženi pojedinci i njihova imovina.

Predstavnici Bošnjačkog vijeća u Crnoj Gori su organizovali i učestvovali na brojnim manifestacijama, tribinama, okruglim stolovima, sa jasno naznačenim tematikama koje doprinose očuvanju i unapređenju prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori, kao i u obilježavanju značajnih datuma iz istorije, kulture i tradicije Bošnjaka u Crnoj Gori.

2.1.6. Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori

Na osnovu člana 34 Zakona o manjinskim pravima i slobodama (Službeni list Republike Crne Gore., br. 031/06, 051/06, 038/07, „Službeni list Crne Gore., br. 002/11,008/11 i 031/17 i Pravilnika o obrascu i načinu vođenja evidencije savjeta(Službeni list Crne Gore., br 37/08 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je Rješenjem broj 01-023-1135/17-06 od 12.12.2017. godine, u Evidenciju savjeta pod rednim brojem 16 upisan je Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori.

²² Bošnjačko nacionalno vijeće

²³ Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori je, radi ostvarivanja zakonom propisanih obaveza, svoje aktivnosti usmjerio ka unaprijeđenju, razvoju i zaštiti posebnih prava Muslimanskog naroda Crne Gore, afirmaciji njihovog kulturnog i nacionalnog identiteta.

Zahvaljujući angažovanju članova Savjeta, kao i raspoloživim sredstvima, Savjet je nastojao kreirati uslove za realizaciju konkretnih projekata i redovnih aktivnosti od značaja za Muslimanski narod Crne Gore. Najznačajnije aktivnosti Savjeta Muslimanskog naroda u Crnoj Gori tokom 2020. godine, bile su ograničene zbog postojanja pandemije COVID 19 zbog čega su brojni planirani programi morali biti zaustavljeni. Međutim i u tim i takvim okolnostima Savjet Muslimanskog naroda Crne Gore uradio je brojne aktivnosti od čega izdvajamo sljedeće:

- Pokretanje inicijative za otvaranje Ambulante u Pečuricama – Opština Bar koja je rezultirala otvaranjem iste , u kraju gdje živi većinski Muslimanski narod.
- Obezbjedjivanje donacije , EKG aparata, za istu ustanovu.
- Obezbjedjena je pomoć OŠ „Mrkojevići“ u Pečuricama.
- Pokrenuli smo akciju izgradnje dionice brdo Sv. Ivan – Kamenički Most u dužini od oko 11 km te nakon punih 40 godina u saradnji sa Opštinom Bar i Ministarstvom saobraćaja došli do potpisivanja Memoranduma o izgradnji istog.
- Uz našu podršku i uz pomoć Konkursa Fonda za zaštitu i stvarivanje manjinskih prava objavljen je drugi broj časopisa Glas Mrkojevića.
- Pokrenuti su razgovori na rješavanju problema u skladu sa rezultatima istraživanja na smanjenju etničke distance prema Muslimanima u Crnoj Gori.
- Učestvovali u promociji knjige Ekonomija u Islamu autora Jasmina Spahića.
- Objavljena je knjiga barskog romanopisca Senada Karadjuzovića „Metak od trešnjine koštice“ i organizovali promociju iste.
- Po prvi put je obilježen Dan Muslimana Crne Gore – 20. jun i na svečanosti su uručena priznanja zaslužnim pojedincima : Mišu Draškoviću, Branku Koprivicu, Šukriji Žutom Serhatliću i Adnanu Čirgiću.
- U saradnji sa Univerzitetom Crne Gore u skladu sa memorandumom upisana su dva studenta .
- Pružene su brojne donacije socijalno - ugroženim građanima Crne Gore.
- Pomogli objavljivanje knjige akademskog slikara Ismeta Hadžića.
- Pomogli produkciju muzičke melodije i video spota Balije Kurpejovića „Mejra šeta“ iz bogate kulturne baštine crnogorskih Muslimana.

- Predstavници Savjeta su učestvovali na tribinama, okruglim stolovima i promocijama projekata vezanih za zaštitu kulturno historijskog nasljedja i manjinska prava Muslimana Crne Gore u Bijelom Polju, Beranama, Rožaju, Baru.
- Zahvaljujući naporima i aktivnostima Savjeta, pokrenut je projekat izgradnje fiskulturne dvorane u OŠ „Mrkojevići“ .

Savjet Muslimanskog naroda u Crnoj Gori shodno svojim finansijskim mogućnostima je organizovao ili učestvovao u organizaciji aktivnosti ili susreta koja pospješuju očuvanje kulture i tradicije Muslimana u Crnoj Gori.

2.2. FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

Skupština Crne Gore je radi podrške aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta, osnovala Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore. U skladu sa Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, objavljuje javne konkurse radi podrške aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta.

Shodno članu 36i stav 9 Zakona o manjinskim pravima i slobodama, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava donijelo je Pravilnik o kriterijumima za vrijednovanje i raspodjelu sredstava za finansiranje i sufinansiranje projekata iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava kojim se propisuje način vrednovanja projekata prema kriterijumima za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima značajnim za očuvanje i razvoj nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Odlukom Upravnog odbora Fonda (03.02.2020. godine), raspisan je Javni konkurs za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2020. godinu. Na Javni konkurs, koji je trajao od 14.02.2020.godine, zaključno sa 16.03.2020. godine, pristiglo je ukupno 348 projektnih prijava, od kojih je 264 ispunilo uslove, dok 84 nije ispunilo uslove Javnog konkursa.

Komisija za vrednovanje projekata je sa nedovoljnim brojem bodova ocijenila 68 projekta, a sa ukupnim iznosom od 1.128.315,60€ predložila finansijsku podršku za 196 projekata iz oblasti očuvanja i razvoja nacionalnih, odnosno etničkih posebnosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica i njihovih pripadnika u oblasti nacionalnog, kulturnog, jezičkog i vjerskog identiteta. Na osnovu ovog prijedloga Komisije, VD direktor Fonda je 28.05.2020. god. donio Odluku o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2020. godinu. Spisak podržanih projekata u okviru Javnog konkursa za raspodjelu sredstava za finansiranje

projekata za podršku aktivnostima iz člana 36 stav 1 Zakona o manjinskim pravima i slobodama za 2020. godinu prikazan je u aneksu Izvještaja.

Na zvaničnoj stranici Fonda (www.fzm.me) se redovno ažuriraju podaci o realizaciji podržanih projekata, objavljuju se neophodni sadržaji za učesnike konkursa na latiničnom i ćirilичnom pismu i na albanskom jeziku.

Iznos dodijeljenih sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava projektima po nacionalnim zajednicama, u 2020. godini:

Nacionalna zajednica	Dodijeljeni iznos u €
Albanska	121.900,00
Bošnjačka	231.460,00
Hrvatska	81.200,00
Multinacionalni	490.455,60
Muslimanska	60.800,00
Romska	110.700,00
Srpska	31.800,00
Ukupno	1.128.315,60

Broj podržanih projekata po nacionalnim zajednicama u 2020. godini:

Ukupno je podržano 196 projekata, od toga:

- 26 projekata koji se odnose na albansku nac. zajednicu ili 13,27%;
- 50 projekata koji se odnose na bošnjačku nac. zajednicu ili 25,51%;
- 8 projekata koji se odnose na hrvatsku nac. zajednicu ili 4,08%;
- 81 multinacionalni projekat ili 41,33%;
- 9 projekata koji se odnose na muslimansku nac. zajednicu ili 4,59%;
- 17 projekata koji se odnose na romsku nac. zajednicu ili 8,67%;
- 5 projekata koji se odnose na srpsku nac. zajednicu ili 2,55%.

2.3. CENTAR ZA OČUVANJE I RAZVOJ KULTURE MANJINA CRNE GORE (CEKUM)

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina²⁴ je ustanova koju je osnovala Vlada Crne Gore sa ciljem unapređenja manjinskih prava u oblasti kulture i afirmacije multikulturalizma kao jedne od temeljnih vrijednosti savremene Crne Gore. Promovisanje, podsticanje, čuvanje i razvoj kulture manjina, Centar realizuje organizovanjem raznih manifestacija, okruglih stolova, radionica, prezentacija.

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u 2020. godini, nastavio je da realizuje muzičke, likovne, filmske i književne programe i putem svojih programa promoviše multikulturalizam, suživot i raznolikosti u kulturi koje posjeduje Crna Gora. Shodno osnovnim obavezama ustanove, u središte programskih aktivnosti stavljene su kulture manjinskih nacionalnih zajednica kao integralni dio kulturne baštine Crne Gore.

Programske aktivnosti preovladavajuće su se odnosile na promociju, zaštitu i unapređenje kulturnog stvaralaštva manjinskih naroda u Crnoj Gori. Predstavljajući kulturu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica Crne Gore, kontinuirano se radilo na podizanju svijesti o vrijednosti i značaju naslijeđenog kulturnog blaga i njegove uloge u savremenim društvenim dešavanjima, prioritarno vodeći računa o zaštiti prava na kulturni identitet, prava na učešće u kulturnom životu, kao i prava na kulturno naslijeđe, kao djelove opštih ljudskih prava.

Svjesni činjenice da, kao institucija trebaju doprinositi očuvanju slojevite kulturne tradicije Crne Gore, čiji dio su kulture manjinskih zajednica, Centar se prepoznaje kao posvećen akter kulturnog prožimanja i promoter bogatstva različitosti. Na taj način se otkrivaju i prezentuju vrijednosti kultura manjina, pojedinaca i drugih subjekata i obogaćuje kulturna raznolikost Crne Gore – podiže nivo međusobnog upoznavanja posredstvom kulture, smanjuje etnička distanca, predrasude i stereotipi, što svakako dovodi do većeg nivoa društvene kohezije.

U nastavku izdvajamo najznačajnije aktivnosti Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore:

- Peti Internacionalni festival klapa Crna Gora 2020 „A cappella Montenegro”

Peti internacionalni festival klapa Crne Gore “A cappella Montenegro” organizovan je 1. februara 2020. godine, u Velikoj sali KIC-a “Budo Tomović” u Podgorici. Cilj ovog programa je očuvanje tradicije klapskog pjevanje koje se u Crnoj Gori njeguje i na čijem području je aktivan veliki broj klapa. Festival je okupio klape iz Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine: „Bisernice Boke” Kotor, „Nava” Orebić, „Castel Nuovo” Herceg Novi, „Geta” Orebić, „Veselice” Podgorica, „Harmonija” Budva, „Maris” Kotor, „Jedinstvo” Kotor, „Štiglići” Podgorica, „Zima” Bar, „Camerton” Podgorica i „Trebižat”. Festival je izazvao značajno interesovanje publike i medija.

²⁴ (sl. list RCG br. 38/1, 27/07 od 17.05.2009 g)

- Poetsko muzički program “Art mix Montenegro” u Bijelom Polju

Nakon što je ovaj program obišao sve gradove u Crnoj Gori, došlo se na ideju da zbog specifičnosti koncepta bude izveden za ranjivu populaciju. Stoga je muzičko-poetski program “Art mix Montenegro” 12. februara 2020. godine, priređen i u prostorijama Doma starih Bijelo Polje. Učesnici programa bili su vokalna grupa „Veselice”, glumac Slobodan Marunović, „Duo Classico” (Dina Desančić – violina i Safet Drljan – harmonika) i pjevač izvorne muzike Šukrija Žuti Serhatlić.

- Objavljena knjiga Veselina Konjevića Vraneška legenda – predanje o Pavi i Ahmetu

U izdanju Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u julu 2020. godine, objavljeno je treće, dopunjeno izdanje knjige Veselina Konjevića Vraneška legenda – predanje o Pavi i Ahmetu – Između istorije i legende. Osoben moralni kod ljudi ovih prostora i podrazumijevajući preplet vjerskih, etničkih i kulturnih posebnosti, kao nužnost bitisanja, učinili su da se u Crnoj Gori uspostavi način življenja koji danas prepoznajemo kao multikulturalnost i koegzistenciju različitosti. U takvom društvenom kontekstu na poseban način se prepoznaje priča o Pavi i Ahmetu, koja zapravo predstavlja praparadigmu Crnogorske multikulturalnosti i eklatantan primjer uzvišenosti ljudskih vrlina. Knjiga je objavljena na crnogorskom i engleskom jeziku. Jedan od glavnih motiva izdavanja ove knjige je poruka multikulturalizma i duh tolerancije koji su jedna od glavnih.

- Objavljen je 17 - ti broj časopisa “KOD”

U izdanju Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u julu 2020. godine, izašao je 17. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku “KOD”. Časopis otvara rubrika In memoriam i tekst Draška Došljaka o Dervišu Belom Selhanoviću, dugogodišnjem direktoru Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore. U ovom broju časopisa zastupljeni su likovni prilozi akademskog slikara Ismeta Hadžića.

- Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore izlagač na Sajmu knjiga u Podgorici

Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore je i ove godine je učestvovao kao izlagač na šestom Intenacionalnom sajmu knjiga u Podgorici, koji je održan od 29. septembra do 3. oktobra 2020. godine, u organizaciji Glavnog grada uz podršku Ministarstva kulture. Ovogodišnji sajam je bio posvećen promociji izdavaštva, afirmaciji književnog stvaralaštva, popularizaciji knjige i podizanju nivoa čitalačke kulture. Centar se predstavio sa dvadesetak naslova u sopstveniom izdanju, knjiga, časopisa i publikacija. Na sajamskom štandu Centra, pored ostalih, bile su izložene knjige autora Ćamila Sijarića, Zuvdije Hodžića, Braha Adrovića, Derviša Selhanovića, Ruždije Rusa Sejdovića, Senada Karadjuzovića, Mimoze Ridžvelaj, Veselina Konjevića, Dimitrova Popovića i drugih kao primjerci časopisa “KOD”.

- Promovisana knjiga poezije Braha Adrovića „Đavolje međe“

U cilju predstavljanja autora manjinskih naroda u Crnoj Gori, 23. septembra je promovisana knjiga poezije Braha Adrovića „Đavolje međe“. O knjizi su govorili dr Draško Došljak i Bogić Rakočević.

- Autorsko veče dr Ganija Karamanage

U sali DODEST-a KIC-a “Budo Tomović” 29.09.2020. godine, održano je autorsko veče primarijusa dr Ganija Karamanage, poznatog ulcinjskog ljekara, humaniste, hroničara i publiciste, autora zapaženih stručnih publikacija i knjiga koje govore o tradiciji, kulturi i načinu življenja Ulcinjana. O njegovom stvaralaštvu govorili su akademik Zuvdija Hodžić i dr Miroslav Marić. Dr Miroslav Marić govorio je o stvaralačkom radu dr Karamanage u oblasti medicine, posebno o njegovim stručnim i naučnim istraživanjima, promišljanjima i dilemama, naročito o njegovim vizijama razvoja medicinske struke, kao i prijedlozima za unapređenje privrede Ulcinja i Crne Gore. Dr Gani Karamanaga, u nadahnutom obraćanju publici, predočio je sopstvene stvaralačke motive, ukazujući na unutrašnje porive koji ga pokreću na pisanje.

- Programom „Svijetlo lice stare Podgorice“ počela manifestacija „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“

U hotelu „Ramada“ u Podgorici, 15. oktobra 2020. godine, održano je multimedijalno veče pod nazivom „Svijetlo lice stare Podgorice“. Bio je to prvi programski segment kojim je počela manifestacija „Svi smo mi Crna gora – bogatstvo različitosti“. U okviru programa „Svijetlo lice stare Podgorice“ bilo je riječi o specifičnom načinu življenja Staropodgoričana, tradiciji suživota i tolerancije, oživljen je duh stare Podgorice kroz zaniimljiva sjećanja učesnika programa Huseina Cena Tuzovića, Danila Burzana i Šukrije Žutog Serhatlića. Takođe, u okviru manifestacije “Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti”, organizovano je multimedijalno veče “Kotor – kroz pjacete i kalete”, kao i samostalna izložba slika akademskog slikara Ibrahima Kurpejovića. Program je održan u organizaciji Centra za očuvanje i razvoj kulture 22. oktobra 2020. godine, u Galeriji solidarnosti, u starom gradu Kotoru, dok je izložba bila otvorena od 28. oktobra i trajala je do 10. novembra na kojoj je bilo izloženo 33 rada – ulje na platnu, akrilik i kombinovana.

- Objavljena knjiga Miomira Maroša „Zapisana Crna Gora 2“

U izdanju Javne ustanove, Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u novembru 2020. godine, objavila je knjigu „Zapisana Crna Gora 2“, autora Miomira Maroša. Riječ je o knjizi reportaža poznatog televizijskog stvaraoca, doktora komunikoloških nauka, koje su nastale na osnovu serijala televizijske emisije „Zapis“ Javnog servisa Radio televizije Crne Gore. Reportaže govore o specifičnosti življenja u gotovo svim krajevima Crne Gore, obuhvataju zapise o zanimljivim događajima i ličnostima i svojim sadržajem povezuju crnogorski prostor.

- Objavljen „Rječnik gornjobihorskog govora“ dr Draška Došljaka

U izdanju Javne ustanove Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u decembru 2020. godine, objavljena je knjiga „Rječnik gornjobihorskog govora“, čiji je autor prof. dr Draško Došljak. Riječ je o knjizi koja sadrži nekoliko hiljada riječi, u kojoj su odslikane

karakteristike narodnog bitisanja stanovnika Gornjeg Bihora, njihove životne preokupacije, običaja i tradicija. Rječnik je i dragocjena poveznica s minulim vremenima, budući da su mnogi zanati kojim su se bavili Gornjobihorci nestali, ali su zahvaljujući Došljakovom rječniku sačuvane riječi koje svjedoče o tim vremenima i tadašnjem načinu života.

- Objavljen je 18. broj časopisa “KOD”

U izdanju Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore u decembru 2020. godine, izašao je 18. broj časopisa za kulturu, književnost i nauku „KOD” koji je posvećen književniku Zaimu Azemoviću povodom 85. godišnjice rođenja. U ovom broju časopisa zastupljeni su likovni prilozi akademskog slikara Edina Kaplanija.

- Izložba grafika Zuvdije Hodžića u Tivtu

U organizaciji Muzeja i galerije Tivat i Centra za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, u Tivtu je 23. decembra 2020. godine, otvorena izložba grafika Zuvdije Hodžića pod nazivom “Crnom Gorom”. Na izložbi je bilo izloženo šesdesetak grafika sa motivima vrijednog arhitektonskog nasljeđa Crne Gore.

- Leksikon slikara manjinskih naroda u Crnoj Gori

Jedan od kapitalnih projekta Centra je Leksikon slikara manjinskih naroda u Crnoj Gori koji je posvećen slikarima manjinskih naroda koji stvaraju ili su stvarali u Crnoj Gori. Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore, ostvarajući svoje magistralne programske obaveze, prihvatio se izdavanja Leksikona slikara pripadnika manjinskih naroda Crne Gore sa željom da doprinese daljoj afirmaciji likovne umjetnosti i unapređenju crnogorske kulturne scene.

- Centar partner u multikulturalnom projektu „Dijalog most do sloge“

U Podgorici je 29. decembra 2020. godine, priređen multimedijalni program koji afirmiše multikulturalizam, koegzistenciju različitosti, suživot i toleranciju pod nazivom „Dijalog most do sloge“. Riječ je o autorskom projektu novinarkе i dizajnerke Slobodanke Seke Martinović koji je realizovan u saradnji sa NVO “Prva multikulturalna ženska organizacija u Crnoj Gori – dijalogom do sloge” i u partnerstvu sa Centrom za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore. Bila je to zapravo prva vizuelna konferencija na kojoj se bez govora najrječitije progovorilo o multikulturalnosti i bogatstvu naših različitosti, koje se, u konačnom, staču u jedno – a to je da smo svi ljudi i građani Crne Gore okrenuti dobru za sve.

Pored ovih realizovanih programa, a shodno programskim obavezama, Centar je u toku 2020. godine, podržao brojne projekte pojedinaca, udruženja i organizacija koje se bave promocijom kulture manjinskih naroda u Crnoj Gori. Predstavnici Centra su učestvovali na nekoliko javnih tribina i okruglih stolova koje se tiču prava manjinskih naroda u Crnoj Gori. Takođe, Centar je uključen u izradu Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. godine, i Akcionim planom za spovođenje Strategije manjinske politike za 2019-2023. godinu.

3. OBLAST ZAŠTITE PRAVA

3.1. ZABRANA I ZAŠTITA OD DISKRIMINACIJE

Shodno preporukama Evropske Komisije i obavezi uskladjivanja Zakona o zabrani diskriminacije, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je pripremlilo Predlog zakona o izmjeni i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije.

Predlog Zakona je dopunjen novom odredbom 19a kojom je regulisana Diskriminacija zbog kontakta ili udruživanja sa diskriminisanim licem ili grupom lica Član 19a. Diskriminacijom se smatra svako pravljenje razlike, nejednako postupanje ili dovođenje u nejednak položaj lica ili grupe lica zbog kontakta ili udruživanja sa licem ili grupom lica koja su diskriminisana po nekom od osnova iz člana 2 stav 2 ovog zakona. Predlogom zakona je kao teži oblik diskriminacije prepoznato i 4a „izazivanje mržnje i netrpeljivosti prema licu ili grupi lica po osnovu njihove nacionalne pripadnosti”.

Novim predlogom Zakona kao teži oblik diskriminacije prepoznata je i diskriminacija „koja ima naročito teške posljedice po diskriminisano lice, grupu lica ili po njihovu imovinu, a naročito ako se radi o kažnjivom djelu kod kojeg je pretežna ili isključiva pobuda za izvršenje bila mržnja, odnosno netrpeljivost prema oštećenom licu po nekom od osnova iz člana 2 stav 2 ovog zakona.“ Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava je dobio komentare na tekst Predloga Zakona i nalazi se u fazi pripreme odgovora na komentare.

Uprava policije obezbjeđuje poštovanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda garantovanih svim građanima uključujući i zaštitu prava i sloboda manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Policijski službenici prilikom izvršavanja poslova i zadataka, postupaju u skladu sa nadležnostima i ovlaštenjima, poštujući Ustav, zakone, međunarodne propise kao i kodeks policijske etike. Cjelokupan rad Uprave policije je u skladu sa međunarodnim standardima ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Dobar rad policije u multinacionalnim sredinama zavisi od stvaranja odnosa povjerenja, koji se gradi putem redovne komunikacije i praktične saradnje između policije i manjinskih naroda. U cilju transparentnosti i poštovanja ljudskih prava zadržanih lica u Upravi policije, svakom zadržanom licu uručuje se tzv. "Informativni list za zadržano lice", čiji prijem potvrđuju sva zadržana lica svojeručnim potpisom. Informativni list je štampan na više jezika (crnogorski, engleski, njemački, ruski, talijanski, albanski, romski) u kojem su navedena prava zadržanog lica.

Kroz obrazovni i stručni nastavni plan i program Policijske akademije, akademci stiču osnovna znanja na razne teme o ljudskim pravima tako i o pravima manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Zakonom o javnom redu i miru u članu 19 propisano je da će se za prekršaj »ko na javnom mjestu govorom, natpisom, znakom ili na drugi način vrijeđa drugog po osnovu nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti, etničkog porijekla ili drugog ličnog svojstva, kazniti novčanom kaznom od 250 eura do 1.500 eura ili kaznom zatvora do 60 dana.« Registrovano je 30 prekršaja iz člana 19 Zakona o javnom redu i miru, kao i 5 prekršaja iz Zakona o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama.

Vrijeđanje osjećanja, diskriminacija, netolerancija, podstrekivanje na nasilje ili neko drugo društveno neprihvatljivo ponašanje u odnosu na grupu lica ili članove grupe određene isključivo na osnovu nacionalne pripadnosti nije inkriminisano u Krivičnom Zakoniku Crne Gore kao posebno krivično djelo, već se određenim članovima Krivičnog Zakonika ovakva društveno neprihvatljiva ponašanja inkriminišu i u odnosu na druge grupe lica i njihove pripadnike - grupe određene prema rasi, etničkom porijeklu ili vjeri, ili grupe određene prema polu i seksualnoj pripadnosti.

Među takvim krivičnim djelima u Krivičnom Zakoniku Crne Gore su:

- Povreda prava upotrebe jezika i pisma - Član 158
- Povreda ravnopravnosti - Član 159
- Povreda slobode izražavanja nacionalne ili etničke pripadnosti - Član 160
- Povreda slobode ispovijedanja vjere i vršenja vjerskih obreda- Čl.161
- Povreda ugleda naroda, manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica - Član 199
- Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje - Član 370
- Rasna i druga diskriminacija- Član 443

U toku 2020. godine, od navedenih krivičnih djela, zabilježeno je samo krivično djelo Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje. Registrovano je 11 krivičnih djela zbog kojih je nadležnim tužiocima procesuirano 15 lica.

U skladu sa obavezom iz Zakona o nevladinim organizacijama i Odlukom o utvrđivanju prioritetnih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija za 2020. godinu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je finansijski podržalo 26 projekata ukupne vrijednosti 496.609,00 eura. Cilj ovih projekata je zaštita lica sa invaliditetom od diskriminacije i promocija jednakosti.

Uslovi javnog konkursa obezbijedili su svim NVO organizacijama, koji se bave zaštitom lica sa invaliditetom, bez obzira na druga lična svojstva, oblasti djelovanja ili pripadnosti, da konkurišu i zavisno od kvaliteta projekta dobiju sredstva za realizaciju. Kroz realizovanje ovakvih projekata obezbijedeno je kvalitetnije uživanje prava svih lica sa invaliditeom, bez diskriminacije po bilo kom osnovu, pa između ostalog i po osnovu rase, boje kože, nacionalne pripadnosti, društvenom ili etničkom porijeklu, vezi sa nekim manjinskim narodom ili manjinskom nacionalnom zajednicom.

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija u skladu sa Ustavom, zakonima, pravilnicima i međunarodnim propisima, kojima su regulisana prava i obaveze lica lišenih slobode, sva lica

su jednako tretirana, sa jednakim pravima i obavezama, bez obzira na vjersku, nacionalnu ili drugu pripadnost.

Takođe, za vrijeme boravka lica na izdržavanju kazne zatvora, ili za vrijeme trajanja mjere pritvora, od prijema lica lišenih slobode, smještaja radnog angažovanja i naknade za rad, ishrane, zdravstvene zaštite, stručne obuke i obrazovanja, posjeta i pogodnosti, sportskih i kulturnih aktivnosti, prijema pošiljki, vjerskog života i dr. lica koji su pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, imaju jednaka prava i obaveze kao lica koja nijesu pripadnici manjinskog naroda i druge manjinske nacionalne zajednice.

Uprava za izvršenje krivičnih sankcija u 2020. godini, od početka epidemije i dalje preuzima sve neophodne mjere i radnje na suzbijanje unosa i širenja infekcija korona virusa u zatvorskom sistemu, te je stoga neophodno, u određenoj mjeri i ograničiti pojedine aktivnosti. Tako je i pored uvođenja preventivnih mjera u cilju suzbijanja epidemije korona virusom, u saradnji sa nevladinim sektorom Uprava za izvršenje krivičnih sankcija realizovala projekte na unapređenju radnih aktivnosti za zatvorenike u poljoprivrednoj i industrijskoj djelatnosti.

U saradnji sa NVO „Help“ i Centrom za obrazovanje i trening „ ZOPT“ , Uprava je obezbijedila dodatne uslove za povećanje broja radno angažovanih zatvorenika u okviru zatvorskog sistema, sticanja novih znanja i vještina zatvorenicima i stručne obuke, što doprinosi uspješnoj rehabilitaciji i reintegraciji zatvorenika, među kojima je začajan broj lica koji su pripadnici manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Za poslove pomoćnog kuvara, deset zatvorenika romske populacije je steklo stručno znanje. Takođe, jedan zatvorenik romske populacije i jedan zatvorenik bošnjačke pripadnosti su obučeni za poslove bageriste.

Projektima i programima nevladinih organizacija iz oblasti zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava u Crnoj Gori, za koja su dodijeljena sredstva za odgovarajuće pozicije Budžeta Crne Gore, a koji su implementirani u 2020. godini, takođe su se sprovodile aktivnosti, nezavisno da li su učešće pokazali zatvorenici koji su ili koji nijesu pripadnici manjinskog naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, već se učešće odnosi isključivo na ličnu zainteresovanost zatvorenika.

NVO „Euromost“ je implementirala projekat „Reintegracija kroz informatičko opismenjavanje i psihološku podršku“ koji se odnosilo na informatičku pismenost zatvorenika, u kojem je 12 zatvorenika završilo obuku, od kojih je pet zatvorenika islamske vjeroispovijesti.

U projektu „Pčelarstvom do slobode“ koji je implementirala NVO „Centar za ruralni razvoj“ , 7 zatvorenika je usvojilo znanje o pčelarenju i proizvodnji pčelinjih proizvoda, od kojih je jedan zatvorenik romske populacije. Takođe NVO „Juventas „ sa projektom „ Krojačke radionice u UIKS²⁵-u „ realizovane su aktivnosti u kojem je deset zatvorenika obučeno za krojački zanat, od kojih je jedan zatvorenik islamske vjeroispovijesti.

²⁵ Ustanova za izvršenje krivičnih sankcija

U okviru realizacije tretmana i sprovođenja vaspitno-korektivnog rada sa zatvorenicima, 9 zatvorenika romske populacije i jedan zatvorenik albanske nacionalnosti su prošli radionice opismenjavanja.

3.2. OBRAZOVANJE

Prava pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u pogledu obrazovanja uređena su Ustavom Crne Gore, Zakonom o manjinskim pravima i slobodama, Opštim zakonom o obrazovanju i vaspitanju, i drugim zakonima iz oblasti obrazovanja i vaspitanja.

Promovisanje međusobnog razumijevanja i tolerancije ogleda se u koncipiranju obaveznih i izbornih predmeta. Naime, znanja i vještine u oblasti ljudskih prava i vrijednosti interkulturalizma učenici stiču u okviru obaveznih i izbornih predmeta.

Takođe, školama je data obaveza da u okviru otvorenog kurikulumu uključe 20 % nastavnih sadržaja koji će kreirati nastavnici, roditelji i škole u saradnji sa lokalnom zajednicom što značajno doprinosi ostvarivanju prava na izučavanje specifičnosti jezika, kulture, istorije i drugih posebnosti manjinskih naroda, odnosno sredine u kojoj škola radi.

Ustav Crne Gore pripadnicima manjinskih naroda i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama jemči, između ostalog školovanje na svoj jeziku i pismu. Shodno tome, dvojezična nastava (na crnogorskom i albanskom jeziku) se organizuje na nivou predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja. Na nivou predškolskog obrazovanja, dvojezična nastava se odvija u predškolskim ustanovama: JPU „Dječji vrtić“ u Plavu, JPU „Đina Vrbica“ u Tuzima, JPU „Vukosava Ivanović – Mašanović“ u Baru i JPU „Solidarnost“ u Ulcinju. Ukupno u predškolskom vaspitanju ima 372 djece, (M 197-Ž 175). Na nivou osnovnog obrazovanja, dvojezična nastava se odvija u Ulcinju - OŠ „Maršal Tito“, OŠ „Marko Nucleović“ i OŠ „Boško Strugar“; u Tuzima – OŠ „Mahmut Lekić“; u Plavu - OŠ „Hajro Šahmanović“ i u Gusinju - OŠ „Džafer Nikočević“, dok se na nivou srednjeg obrazovanje, dvojezična nastava se pohađa u Tuzima – Srednja mješovita škola „25. maj“; u Ulcinju - Srednja mješovita škola „Bratstvo jedinstvo“ i Plavu – Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“. U srednjem obrazovanju ukupno ima 968 učenika/ca (M 519-Ž 449).

U muzičkim školama sa nastavom na albanskom jeziku ima 198 učenika/ca (M 74- Ž124), koji pohađaju Osnovnu muzičku školu u Ulcinju i Područnu ustanovu Osnovne muzičke škole „Vasa Pavić“ u Tuzima.

Nastava na albanskom jeziku odvija se u šest osnovnih škola: OŠ „Đerđ Kastrioti Skenderbeg“ u Baru; OŠ „29. novembar“, OŠ „Jedinstvo“ i OŠ „Đerđ Kastrioti Skenderbeg“ u Tuzima; OŠ „Bedri Elezaga“ u Ulcinju, i OŠ „Daciće“ u Rožajama. U Osnovnom obrazovanju ima 2.564 učenika/ca (M 1.295 - Ž 1.269). Na albanskom jeziku se realizuje nastava u Privatnoj gimnaziji „Drita“ u Ulcinju dok u Podgorici postoji Studijski program za učitelje na Albanskom jeziku. U akademskoj 2020/2021. godini, na Program za učitelje na albanskom jeziku upisano je 15 studentkinja.

Dodijeljene su četiri stipendije studentima koji se obrazuju za deficitarna zanimanja za nastavu na albanskom jeziku.

U srednjim školama u septembru 2020. godine, ukupno je bilo 174 srednjoškolaca (M 101 - Ž 73).

Ministarstvo prosvjete je izdvojilo 435.000 eura za besplatne udžbenike za oko 9.300 učenika/ca iz ranjivih kategorija koji ostvaruju ovo pravo, a Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Podgorica je obezbijedio besplatnu isporuku. Pravo na besplatne udžbenike su djeca čiji su roditelji/staratelji korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice, djeca bez roditeljskog staranja na porodičnom smještaju i djeca smještena u ustanovama socijalne i dječije zaštite, djeca sa smetnjama u razvoju, kao i djeca romske i egipćanske populacije koja su uključena u redovni vaspitno-obrazovni proces. Takođe, angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama u Podgorici, Nikišiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Od januara do juna 2020. godine, srednjoškolcima/kama je dodijeljeno 121 stipendija, sa mjesečnom iznosu od 60 eura, dok od oktobra do decembra iste godine, srednjoškolcima/kama dodijeljeno je 153 stipendija sa mjesečnim iznosom od 60 eura.

Za studente/kinje, od januara do juna 2020. godine isplaćeno je 14 stipendija (mjesečni iznos 150 eura), dok od septembra do decembra iste godine isplaćeno 15 stipendija (mjesečni iznos 150 eura). U akademskoj 2020/2021. godini obezbijeđen je besplatan boravak u studentskom domu za dva studenta. Radi se o studentu i studentkinji, koji su ove akademske godine upisali Filološki fakultet u Nikišiću i Fakultet za turizam i hotelijerstvo u Kotoru.

Na inicijativu Ministarstva prosvjete i u saradnji sa Zavodom za školstvo realizovana su četiri online seminarra preko *Microsoft Teams platforme* na temu "Razvoj demokratskog obrazovanja i ljudskih prava (interkulturalno obrazovanje) sa posebnim osvrtom na LGBT populaciju". Program je akreditovan u Zavodu za školstvo i sastavni je dio Kataloga programa obuke za nastavnike. Na seminarima je učestvovalo ukupno 110 nastavnika i stručnih saradnika. Iz osnovnih škola seminar je završilo 60 nastavnika, 30 nastavnika srednjih škola, kao i 20 stručnih saradnika osnovnih i srednjih škola.

Povodom Međunarodnog dana tolerancije koji se obilježava 16. novembra, Ministarstvo prosvjete je uputilo cirkularno pismo svim osnovnim i srednjim školama da, u skladu sa mogućnostima te uslovima nastave usljed pandemije koronavirusa, jedan školski čas posvete toleranciji. Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO) ustanovila je Međunarodni dan tolerancije 1995. godine.

Cilj je da se na ovaj dan podsjetimo važnosti poštovanja i uvažavanja drugačijih od nas. Nastavnici su jedan školski čas online, kao i u školi, govorili o toleranciji i prenijeli učenicima da je tolerancija prihvatanje bogatstva različitosti ideja i stavova, onih koji su druge nacije, vjere, seksualnog oprijedijeljenja, ili koji govore drugim jezikom.

Razumjeti i prihvatiti mišljenje koje je drugačije od našeg ili bilo čijeg je vrlina koja gradi zdrav i miran život unutar zajednice. Takođe, učenicima se govorilo o tome da tolerancija podrazumijeva volju i sposobnost da se prihvati i dopusti različitost, bilo da se radi o razlikama

u političkom uvjerenju, ili o vjerskim, rasnim ili polnim razlikama. Na kraju školskog časa, učenicima je prenijeta poruka da je tolerantna osoba ona koja se drži svojih uvjerenja, ali i prihvata činjenicu da drugi imaju pravo na svoje mišljenje i pravo da budu ono što jesu.

3.3. INFORMISANJE

Set medijskih zakona (Zakon o medijima, Zakon o elektronskim medijima i Zakon o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore) oblast informisanja reguliše u skladu sa Ustavom i na nivou standarda sadržanih u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama (UN, OSCE²⁶, Savjet Evrope, EU).

Set ovih zakona, usaglašen sa međunarodnim standardima u okviru temeljnog ljudskog prava na informisanje, apostrofira potrebe pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za informisanjem na maternjim jezicima.

U okviru informisanja pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica putem štampanih medija u Crnoj Gori najveći broj se izdaje na albanskom, hrvatskom, romskom i bosanskom jeziku. Štampani mediji se uglavnom finansiraju iz sredstava Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava, izuzev nedjeljnika na albanskom jeziku Koha Javore čije izdavanje finansira Skupština Crne Gore, na osnovu člana 82 stav 1 tačka 3 Ustava Crne Gore i člana 3 stav 2 Zakona o medijima.

Kada je riječ o programu posvećenom informisanju manjinskih naroda u Crnoj Gori, njihovoj kulturi, tradiciji i istoriji, planirani programski sadržaji su u potpunosti realizovani. U okviru Programa za manjine, tokom 12 mjeseci emitovano je 327 informativnih emisija “Lajmet na albanskom jeziku” i 28 emisija “Mozaiku” (hronike na albanskom jeziku).

Tokom 2020. godine, realizovano je 26 emisija “Mostovi”, posvećena kulturi, istoriji i tradiciji manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori.

12.01. Emisija „Mostovi“ o Božiću Katoličkom i Pravoslavnom i dvije porodice Patra Petrovića i Ljuka Ljucovića koje se međusobno posjećuju kako bi čestitali jedni drugima praznik. – autorka Ljiljana Brnović, trajanje 20 minuta.

19.01. Emisija Mostovi o Majdi Mučić slikarki – Autro Damir Ramović, trajanje 24 minuta. govore Majda Mučić, Bogić Rakočević.

26.01. Emisija Mostovi o franjevkama u samostanu Sveti Stasije u Kotoru – autorka Ljiljana Brnović, trajanje 20 minuta, Govori sestra Mira Bašić, predsojnika samostana

02.02. Emisija Mostovi o KUD Ramadan Šarkić, autor Damir Ramović, trakanje 25 minuta. govore Emin Adži, Lejla i Amra Drešević.

09.02. Emisija Mostovi o poznatom sarajliji Adnanu Čenanu, autorka Ljiljana Brnović, trajanje 22 minuta, govori Aldičn Čenan.

²⁶Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju / Organization for Security and Co-operation in Europe

- 16.02. Emisija Mostovi o guslaru uću Nurkoviću, autor Damir Ramović, trajanje 21. Minut. govore Mersada i Denis Sutović.
- 23.02. Emisija Mostovi o Televiziji Teuta, autorka Ljiljana Brnović, trajanje 22. minuta, govori Ilmira Lika novinarka i direktorka TV Teuta.
- 01.03. Emisija Mostovi o palestinskom ambasadoru Rabii al Hantuli, autor Damir Ramović, Trajanje 34 minuta, govore amabasador Rabii al Hantuli, Boris Raonić, Kemal Đečević, Nedžada Drešević.
- 08.03. Emisija Mostovi o Edu Abdoviću podgoričkom estradnom umjetniku, autor Damir Ramović, trajanje 30 minuta, govori Edo Abdović.
- 24.05. Emisija Mostovi o Iftaru Pljevljima, autor Damir Ramović, trajanje 25 minuta, govore efendija Samir Kadribašić, Siniša Bjeković Ombudsman, Reis Rifat Fejzić, Igor Golubović predsjednik opštine pljevlja.
- 31.05. Emisija Mostovi o Pašku Gojčaju, starješini katoličke crkve u Tuzima, autora Ljiljana Brnović, trajanje 27 minuta.
- 07.06. Emisija Mostovi o FK Dečić, autor Damir Ramović, trajanje 35 minuta govore: Fuad Krkanović, Faro lekić, Dževdet Ramović, Palj Drešaj predsjednik FK Dečić.
- 14.06. Emisija Mostovi o „Ženam Bara velikog srca“, autorka Ljiljana Brnović, trajanje 24 minuta, govore Jasmina Rabrenović NVU Žene Bara.
- 21.06. Emisija Mostovi o nacionanom danu Muslima Crne Gore, autor Damir Ramović, trajanje 20 minuta, govore Sabrija Vulić predsjedni Savjeta Muslimana, Kadrija Kurpejović generalni sekretar savjeta.
- 28.06. Emisija Mostovi o Azri Jasavić, autorka Ljilajan Brnović, trajanje 22 minuta. govori Azra Jasavić advokatica.
- 05.07. Emisija Mostovi o Edu Abdoviću , autor Damir Ramović, trajanje 35 minuta.
- 12.07. Emijsija Mostovi o ukidanju krve osvete u Malesiji, autor Damir Ramović, trajanje 35 minuta. govore Sead Frljučkić, Pater Paško Gojčaj, Đoka Dukaj.
- 13.09. Emisija Mostovi o Kotorskom Ponitfikalu, autor Damir Ramović, trajanje 20 minuta. govore Milo Đukanović predsjednik CG, Lenka Blehova Čelebić, Zvonimir Deković.
- 20.09. Emisija Mosovi o Aidi Petrović NVO Aktivistkinji, autorka Ljiljana Brnović, trajanje 25 minuta, sagovornica Aida Petrović.
- 27.09. Emisija Mostovi o Nezu i Hamzi Haveriću, podgoričanima, autor Damir Ramović, trajanje 22 minuta. Sagovornici Nezo i Hamza Haverić.
- 04.10. Emisija Mostovi o ulcinjskom slikaru Edin Kaplani, autorka Ljilana Brnović, trajanje 20 minuta.

11.10 emisija Mostovi o CEKUMU, autor Damir Ramović, trajanje 22 minuta, sagovornik Salko Luboder.

18.10. emisija Mostovi o Senadu Karađuzoviću, novinaru i publicisti iz Bara. Autorka Ljiljana Brnović, trajanje 22 minuta, sagovornici Senad karađuzović, Sabrija Vulić i Vlatko Simunović.

25.10. emisija Mostovi o Mirsau Koljenoviću, likovnom umjetniku, autor Damir Ramović, trajanje 25 minuta, sagovornik Mirsad Koljenović.

01.11. emisija Mostovi o manifestaciji „Svi smo mi Crna Gora – bogatstvo različitosti“, autorka Ljiljana Brnović, trajanje 22, minuta, sagovornici salko Luboder Cekum, Slavko Dabinović, Mila Moškov,

08.11. emisija Mostovi o staroj Podgorici i suživotu u njoj. Autor Damir Ramović, trajanje 31. Minut. Sagovornik Gano Lekić.

Tokom 2020. godine, emitovano je ukupno 13 emisija na romskom jeziku "Savore" koja se emitovala dva puta mjesečno i to:

Emisija emitovana 11.01.2020 godine, tema:romski aktivizam

sinopsis:

NVO "Mladi Romi" važe za jednu od najaktivnijih organizacija koja djeluje na teritoriji Crne Gore po pitanju poboljšanja položaja Roma i Egipćana. U emisiji je sagovornik-Predsjednik organizacije g-din Samir Jaha obrazložio postignuća u prethodnoj godini, kao i planirani rad za naredni period. Narativ emisije su prepreke koje nailaze organizacije ovakvog tipa jer veći dio finansiranja aktivnosti je od strane međunarodnih institucija. Rad i postignuća su poznati na međunarodnom nivou i fokus je obrazovanje kako srednjoškolaca tako i studenata, njihov monitoring, program volonterizma i mentorstva.

Emisija emitovana 25.01.2020 godine, tema: integracija kroz sport

sinopsis:

Džudo klub Trebjesa, Jedan dio dece iz naselja Pod Trebjesom romsko-egipćanskog porijekla projektno pohađa časove džudoa u ovom klubu. Integracija kroz sport ovim projektom finansiranim od strane Minstarstva za ljudska i manjiska prava privode finalnoj fazi. Sagovornik predsjednik kluba g-din Nail Banda i polaznici.

Emisija emitovana 08.02.2020 godine, tema : diskriminacija

sinopsis:

Prikaz dvije NVO, prva je Baro ilo, radionice o diskriminaciji za srednjoskolce i osnovce, sagovornik predsjednik NVO, a drugi dio je sagovornik predsjednik NVO Phiren Amenca g-din Elvis Beriša, o problemima romske populacije.

Emisija emitovana 22.02.2020 . godine, tema:Kultura

sinopsis:

Nvo Budo Tomović, sagovornik predsjednik g-din Tahir Hajruši, projektno o klaturi Roma, organizacija kulturne večeri-čitanje romske poezije.

Emisija emitovana 07.03.2020 godine, tema integracija kroz sport

senopsis:

Džudo klub Trebjesa, Jedan dio dece iz naselja Pod Trebjesom romsko egipćanskog porijekla projektno pohađa časove džudooa u ovom klubu. Državno takmičenje, rezultati i izjave takmičara.

Emisija emitovana 30.05.2020. godine, tema-Covid situacija

sinopsis: poslije prvog talasa covid virusa serijal o pomoći koja je pružena. U ovoj emisiji gledamo kako su se aktivisti-volonteri nosili sa problemima u romskim naseljima u Podgorici. Sagovornik Mensur Šaljaj- vođa volontera koji je u saradnji sa Romskim Savjetom i Opštinom glavnog grada vršio raspodjelu pomoći preko Crvenog krsta.

Emisija emitovana 13.06.2020. godine, druga emisija sa temom pomoći tokom Covid krize

Sinopsis-

NVO Mladi Romi sa sagovornikom g-dinom Samirom Jahom.fokus emisije na obrazovanje.

Emisija emitovana 27.06.2020. godine, treća emisija temom pomoći tokom Covid krize

Razgovor sa "Fondacijom Ruka prijateljstva".Sagovornik g-din Dejvid Sejdović o ukazanoj pomoći kao i planovima za naredni period.

Emisija emitovana 11.07.2020. godine, četvrta emisija-sjever Crne Gore

Berane, jedan od gradova sa najbrojnijom populacijom Roma i Egipćana. Razgovor sa predstavnicima NVO "Nacionalno vijeće roma i egipćana".

Emisija emitovana 26.09.2020. godine, tema-rad NVO u uslovima kovid krize

sinopsis:

Nikšić, NVO "Budo Tomović" o podjeli tableta za osnovce (sagovornik Tair Hajruši)i NVO "Romska Nada" o preprekama za ostvarivanje vjerskih obreda za vrijeme sahrana kod dijela Roma (sagovornik (Mirsad Muratović)

Emisija emitovana 10.10.2020. godine, tema kovid kriza

sinopsis

Serijal je nastavljen sa jugom države, u Baru razgovor sa žiteljima naselja Pod Volujcom, i Budvansko romsko naselje Palestina.

Emisija emitovana 24.11.2020. godine, Tema- kultura

Bobo Lalović je priznati crtač stripa koji je već imao izložbe crteža koje su imale za temu život Roma. Planirana je još jedna izložba i tim povodom je razgovor na temu šta je pokrenulo ovog umjetnika da inspiraciju nađe u kulturi življenja ovog marginalizovanog naroda.

Emisija emitovana 07.11.2020. godine, Nastavak serijala o kovid krizi

Zaokružena priča sa opštinom Ulcinj, razgovor sa žiteljima dva romska naselja, u drugom naselju konkretno žrtva poslednje oluje koja je ukućane ostavila bukvalno bez krova nad glavom. Interesantna priča koja je nenadno snimljena i oslikava život ove populacije sa punim ukusom gorčine realnosti.

3.4 UPOTREBA JEZIKA I PISMA

Ljudska prava u Crnoj Gori garantovana su i zaštićena Ustavom Crne Gore, zakonima i ostalim propisima donijetim u skladu sa Ustavom, uz obezbijedenje najvećeg stepena poštovanja međunarodnih standarda u oblasti sprovođenja i zaštite ljudskih prava i sloboda. Ustav posvećuje veliku pažnju zaštiti identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica kojima se jemče prava i slobode koje mogu koristiti pojedinačno i u zajednici sa drugima.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, u skladu sa administrativnim i kadrovskim kapacitetima, posebnu pažnju posvećuje zaštiti prava službenika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, u skladu sa Ustavom Crne Gore, Zakonom o državnim službenicima i namještenicima i Zakonom o manjinskim pravima i slobodama.

Tokom 2020. godine, za Crnogorske državljane koji u službenoj upotrebi koriste crnogorski, srpski, bosanski, albanski ili hrvatski jezik, podaci u ličnoj karti su unijeti i na jednom od tih jezika, a ime i prezime unijeto je samo na jeziku podnosioca zahtjeva, i to: crnogorski - latinica 72.942; crnogorski – ćirilica 1.009; srpski jezik – 3.261; bosanski jezik – 148; albanski jezik – 872; hrvatski jezik – 75.

Na zahtjev podnosioca zahtjeva, podaci o imenu i prezimenu unijeti su u pasoš na zahtjev podnosioca zahtjeva na jezicima u službenoj upotrebi, i to: crnogorski – latinica 49.804; crnogorski – ćirilica -370; srpski jezik – 1.440; bosanski jezik – 377; albanski jezik – 922; i hrvatski jezik –45.

Članom 3 Zakona o matičnim registrima²⁷ propisano je da se matični registri vode, a izvodi i uvjerenja izdaju na crnogorskom jeziku. Lično ime pripadnika manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuje se u matične registre na njegovom jeziku i pismu, u skladu sa zakonom.

Lično ime stranca upisuje se na jeziku podnosioca zahtjeva latiničnim pismom. Lično ime u matičnim registrima može biti upisano samo na jednom jeziku i pismu. Izuzetno, prezime koje

²⁷ "Službeni list CG", br. 47/2008, 41/2010, 40/2011 - drugi zakon i 55/2016

se stiče prilikom zaključenja braka upisuje se na jeziku lica čije se prezime uzima ili pridružuje, pri čemu novo lično ime mora biti upisano na jednom pismu. Podaci o mjestu, opštini i državi koji se odnose na pripadnike manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice upisuju se i na jeziku i pismu tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, u skladu sa zakonom.

Izvodi i uvjerenja iz matičnih registara za pripadnike manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice izdaju se i na jeziku i pismu tog manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice, u skladu sa zakonom. Radi implementacije ove norme, izvod iz matičnog registra rođenih, izvod iz matičnog registra umrlih i uvjerenje o crnogorskom državljanstvu izdaju se na zahtjev podnosioca zahtjeva, na sljedećim obrascima: crnogorski jezik – latiničnim pismom; srpski jezik – ćiriličnim pismom; bosanski jezik – latiničnim pismom (dvojezično); albanski jezik – albanskim pismom (dvojezično); hrvatski jezik - latiničnim pismom (dvojezično). Pod terminom «dvojezično» podrazumijeva se pisanje na Crnogorskom jeziku latiničnim pismom, kao službenim jezikom, i pisanje na jednom od jezika koji su u službenoj upotrebi.

3.5. UČEŠĆE U JAVNOM ŽIVOTU I POLITIČKA PARTICIPACIJA

Učešće ili zastupljenost pripadnika manjina u političkom i javnom životu Crne Gore ima uporište u postojećem zakonodavstvu. Ustav Crne Gore u članu 79, tačka 9 i 10 jemči pravo na autentičnu zastupljenost pripadnika manjina u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine znatan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije, kao i pravo na srazmjernu zastupljenost u javnim službama, organima državne vlasti i lokalne samouprave.

Između ostalih posebnih - manjinskih prava Ustavom se jemči i pravo na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore i skupštinama jedinica lokalne samouprave u kojima čine značajan dio stanovništva, shodno principu afirmativne akcije.

Zakonom o izboru odbornika i poslanika (koji je donijela Skupština Crne Gore 16 septembra 2011. godine) je na bliži način definisana ustavna garancija manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama na autentičnu zastupljenost u Skupštini Crne Gore. Princip afirmativne akcije definisan izbornim zakonodavstvom se posebno ogleda u:

- mogućnosti manjeg broja kandidata na poslaničkim listama koju podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinske nacionalne zajednice.
- manji broj potpisa za potvrđivanje lista koje podnose grupe građana ili političke stranke koje predstavljaju manjinski narod ili manjinsku nacionalnu zajednicu.
- preferencijalni tretman kada nijedna izborna lista za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ne ispuni definisani cenzus od 3% ukupnog broja važećih glasova, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7%

važecih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna – zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važecih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata.

- za hrvatski narod u Crnoj Gori, u slučaju da ni jedna izborna lista za izbor poslanika iz reda ovog naroda ne ispuni gore navedene uslove, najuspješnija od tih lista sa najmanje 0,35% važecih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat.

Navedena prava koriste izborne liste pripadnika određenog-istog manjinskog naroda, odnosno određene-iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva u izornoj jedinici, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

Zakonom o manjinskim pravima i slobodama 39 je definisano da ako izabrani poslanici shodno principu afirmativne akcije, a u skladu sa izbornim zakonodavstvom smatraju da predloženi akt ili propis bitno zadire u interese tih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, o tome će podnosilac predloga i ti poslanici usaglašavati stavove.

Usaglašavanje se odnosi na pitanja koja se odnose na promjene etničke strukture stanovništva suprotno članu 39 stav 1 ovog zakona, pitanja koja se odnose na sadržaje obrazovnih programa bez mišljenja Savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, pitanja koja se tiču očuvanja jezičkog i nacionalnog identiteta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica” (član 29).

Opštinska izborna komisija za izbor odbornika, a Državna izborna komisija za izbor poslanika utvrđuje ukupan broj glasova koji je dobila svaka izborna lista i utvrđuje broj mandata koji pripada svakoj listi.

Svakoj izornoj listi pripada broj mandata srazmjern broj dobijenih glasova. U raspodjeli mandata učestvuju izborne liste koje su dobile najmanje 3% od ukupnog broja važecih glasova u izornoj jedinici. Izuzetno od ovoga, izborne liste za izbor poslanika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, a pojedinačno dobiju najmanje 0,7% važecih glasova, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata kao jedna - zbirna izborna lista sa ukupno dobijenim brojem važecih glasova, s tim što će se za obračun mandata priznavati zbrajanje koje obezbjeđuje osvajanje do tri mandata.

U slučaju da ni jedna od izbornih lista za izbor poslanika u Crnoj Gori ne ispuni uslove iz člana 94 stav 1 ovog člana i tačke 1 ovog stava, najuspješnija od njih, sa najmanje 0,35% važecih glasova stiče pravo na jedan poslanički mandat. Ovo pravo koriste izborne liste pripadnika određenog - istog manjinskog naroda, odnosno određene iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva u izornoj jedinici, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

Učešće izborne liste pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice u predizornoj koaliciji sa izbornim listama pripadnika drugog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice ili izbornim listama političkih stranaka ili grupa građana

koje ne koriste pravo iz stava 2 ovog člana ne isključuje drugim podnosiocima izbornih lista tog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice pravo iz stava 2 ovog člana.

Izborne liste za izbor odbornika pripadnika određenog manjinskog naroda ili manjinske nacionalne zajednice, naznačenog u izbornoj prijavi ili nazivu izborne liste, u slučaju da ni jedna od njih ne ispuni uslov iz stava 1 ovog člana, stiču pravo na učešće u raspodjeli mandata pojedinačno, sa dobijenim brojem važećih glasova.

Ovo pravo koriste izborne liste pripadnika određenog-istog manjinskog naroda, odnosno određene-iste manjinske nacionalne zajednice, sa učešćem do 15% od ukupnog stanovništva na državnom nivou i sa učešćem od 1,5% do 15% od ukupnog stanovništva na teritoriji opštine, Glavnog grada, odnosno Prijestonice, prema podacima sa posljednjeg popisa stanovništva.

3.6. Kultura

Zakonom o kulturi utvrđen je model ostvarivanja kulture na principima slobode stvaralaštva i poštovanja prava na kulturu, uz ravnopravno očuvanje svih kulturnih identiteta i poštovanje kulturne različitosti.

Podrška i podsticaj razvoja kulture obezbjeđuju se na nekoliko načina. Jedan od prioriternih vidova podrške u kulturi, obezbjeđuje se putem sufinansiranja kulturno–umjetničkog stvaralaštva po osnovu javnog konkursa.

Konkursi se objavljuju na godišnjem nivou. Pravo učešća u skladu sa zakonskim kriterijumima otvoreno je za sve učesnike na kulturnoj sceni Crne Gore, kao i pripadnike manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Selekciju projekata za sufinansiranje opredjeljuje kvalitet umjetničke produkcije, inovativnost u programskim sadržajima, reference realizatora, kao i promocija multikulturalnih vrijednosti, doprinos očuvanju tradicije i sl.

Kulturna baština

Zakon o zaštiti kulturnih dobara²⁸, kao jedan od osnovnih ciljeva zaštite, propisuje očuvanje kulturne raznolikosti kroz unapređenje stanja i vrijednosti svih vrsta kulturnih dobara, njegovanje kreativnosti i razumijevanja različitih kultura i kulturnih slojeva, unaprjeđenje dijaloga među kulturama i religijama.

Istim Zakonom propisano je da svako ima pravo da, pod jednakim uslovima, individualno ili kolektivno, koristi kulturna dobra, radi učešća u kulturnom životu, uživanja, naučnog napretka ili druge dobrobiti koja iz njega proističe, kao i da doprinosi njegovom obogaćivanju i očuvanju, te da je svako fizičko i pravno lice, uključujući i vjerske zajednice, dužno da poštuje kulturna dobra drugih, na isti način kao i svoja.

²⁸ ("Službeni list Crne Gore", br. 049/10, 040/11, 044/17, 018/19)

Vlada Crne Gore je na prijedlog Ministarstva kulture, a u skladu sa članom 128 Zakona o zaštiti kulturnih dobara, Programom zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2020. godinu, nastojala da utiče na ravnomjerno očuvanje kulturnog identiteta svih manjinskih zajednica u Crnoj Gori, kroz projekte koji se odnose na: konzervatorsku, muzejsku, bibliotečku, arhivsku i kinotečku djelatnost koje će realizovati nacionalne i lokalne javne ustanove, organi državne uprave iz oblasti kulturne baštine.

Navedenim programom se na ravnomjieran način unaprjeđuje stanje kulturnih dobara, kroz projekte kojima se čuva identitet svih manjinskih zajednica i štite kulturna dobra kao dokaz multikulturalnosti i osobenosti crnogorskog kulturnog nasljeđa.

Takođe, predmetni program se bavi zaštitom i promocijom bogatog i raznolikog kulturnog izraza kroz materijalno i nematerijalno kulturno nasljeđe u Crnoj Gori, ali se odnosi i na veliki broj istraživačkih projekata arheoloških lokaliteta koji pripadaju svim građanima.

Određeni broj projekata se odnosi na zaštitu i očuvanje kulturne baštine manjinskih naroda Crne Gore, ili se realizuju u lokalnim zajednicama u kojima žive i ostvaruju svoja prava pripadnici manjinskih naroda, te izdvajamo sljedeće projekte: *“Arheološka istraživanja, izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera na arhitektonskim ostacima crkve Sv. Venerande, Ćaf Kiš, Opština Tuzi – JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore; Arheološka i konzervatorska istraživanja i sprovođenje sanacionih mjera na lokalitetu Municipium S... (III faza), Opština Pljevlja – JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore; Arheološka istraživanja Medunskog grada u cilju njegove revitalizacije i eventualne rekonstrukcije, Glavni grad Podgorica– JU Centar za konzervaciju i arheologiju; Konzervatorska istraživanja i izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera starog mosta na Klezni, Gornja Klezna, Ulcinj – JU Centar za konzervaciju i arheologiju; Restauracija i konzervacija otomanskog groblja i “Mesdžida” (“Svratišta za putnike”) u Starom Gradu Baru, Opština Bar – JP Centar za kulturu Bar; Leksikon etnologije Crne Gore, Glavni grad Podgorica – Crnogorska akademija nauka i umjetnosti; Uređenje pristupnog puta do UNESCO lokaliteta, Opština Plužine – Opština Plužine; Soko i Taban grad – zaboravljene metropole srednjeg vijeka, Opština Plužine – Park prirode “Piva” DOO; Istraživanje građe o Crnoj Gori u arhivama Vatikana – Crnogorska akademija nauka i umjetnosti; Kotorski pontifikal, Opština Tivat – Hrvatsko nacionalno vijeće; Arheološka i arhitektonska istraživanja bastiona Valijer u Starom gradu, Opština Kotor – Opština Kotor; Sprovođenje konzervatorskih mjera i tehničko–tehnološko osavremenjivanje najstarijih televizijskih zbirki, popularizacija i prezentacija kulturne baštine, Programski arhiv RTCG i Crnogorska kinoteka – JP Radio i Televizija Crne Gore; Sanacioni konzervatorski radovi na arheološkom lokalitetu Carine VIII, Risan, II faza, Opština Kotor – JU Centar za konzervaciju i arheologiju Crne Gore; Tri budvanska pisca, Opština Budva – JU Narodna biblioteka Budve; „Tačke kulture” – časopis na Brajevom pismu, Glavni grad Podgorica – JU Biblioteka za slijepe Crne Gore; Časopis „Glas“ za kulturu i umjetnost u DAISY formatu, Glavni grad Podgorica – JU Biblioteka za slijepe; Nabavka vitrina za stalnu postavku arheološke zbirke Muzeja, Opština Ulcinj – Opština Ulcinj; Tehničko–tehnološko osavremenjavanje kompleksa Muzeja Ulcinj – postavljanje video nadzora sa zvučnicima i osvjetljenjem – Opština Ulcinj.*

Na osnovu člana 32 stav 1 Zakona o nevladinim organizacijama²⁹, a u vezi sa Javnim konkursom „Razvijajmo kulturne navike!“, objavljenim 2020. godine, u postupku odlučivanja o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2020. godini, u oblastima umjetnosti i kulture, Komisija Ministarstva kulture za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija podržala je, između ostalog, i projekte koji se tiču afirmacije stvaralaštva manjinskih naroda: “*Obojimo umjetničko stvaralaštvo vrijednostima multikulturalizma*” – NVO Zeleni polumjesec; “*Očuvanje i promocija kulturnog nasljeđa u Tuzima i Glavnom gradu*” – NVU KUD “Ramadan Šarkić”; “*Promocija kulturne baštine Rožaja i multikulturalizma*” – NVO Građanska inicijativa mladih, Rožaje; “*Kulturno–umjetničke potrebe u Crnoj Gori*” – NVO “Đakomo Adriatic”, Bijelo Polje.

Kulturno-umjetničko stvaralaštvo

Javnim konkursom realizovanim u 2020. godini, Ministarstvo kulture je sufinansiralo ukupno 220 projekata i programa iz oblasti kulturno–umjetničkog stvaralaštva (likovna umjetnost, muzičko–scenska djelatnost, književnost i književno prevođenje, časopisi iz oblasti kulture i umjetnosti pozorišnu produkciju manifestacije i festivale, projekat zajedničkog crnogorskog učešća na međunarodnim manifestacijama i festivalima i projekat iz Programa razvoja kulture na sjeveru). Među navedenim projektima, podržani su i projekti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. S tim statusom, uz poštovanje kriterijuma kvaliteta umjetničke produkcije odobreno je za sufinansiranje 18 autorskih projekata manjinskih naroda sa ciljem da se između ostalog, kroz navedene projekte afirmišu multikulturalne vrijednosti Crne Gore.

Predmetni projekti su sljedeći:

Likovna djelatnost :

Adela Zejnilović, Podgorica, Doktorske studije u Beogradu, Književnost:

Adnan Čirgić, Podgorica, Pjesmarica Ivana Kolovića

Ibrahim Berjashi, Ulcinj, Varka me ninulla - brod sa uspavankama

Ali Gjebciritaj, Ostros, Bar, Guret e trualit tim – Kamenje moga mjesta

Lumnije Bisha, Ulcinj, Srećan rad – Punë të mbarë

Razvoj kulture na sjeveru:

Murat Ćorović, Bijelo Polje, Putokazi, zbirka pjesama

Braho Adrović, Berane, Đavolje međe, knjiga poezije

Adem Softić, Berane, Beranski muftija Adem efendija Softić, monografija

Irvin Masličić, Berane, Akvarius, izložba slika u Tuzli

²⁹ („Službeni list CG“, br. 39/11 i 37/17)

Šeko Šabotić, Petnjica, Geometrijska harmonija, izložba u Beranama, Plavu i Rožajima,

Reho Ramčilović, Petnjica, Drame, zbirka

Ismet Hadžić, Rožaje, Retrospektivna izložba i promocija monografije

Ibrahim Kurpejović, Rožaje, 20. samostalna izložba u Kragujevcu

Omer Kalač, Rožaje, Razvoj kulture u Rožajima, sadašnje i buduće generacije, radionice i izložba

Aldemar Ibrahimović, Rožaje, Urbana poetika, samostalna izložba u Novom Sadu

Mirsada Šabotić, Rožaje, Ne dam te pjesmo, zbirka pjesama

Sanela Adrović, Rožaje, Najljepše pjesme Mehmeda Kanjiže

Zerin Murić, Rožaje, Silueta sreće, zbirka poezije

Kao podsticaj za istraživačko novinarstvo, Ministarstvo kulture sprovodi redovni godišnji konkurs na temu „Socijalna integracija Roma u Crnoj Gori“. Na konkurs se mogu prijaviti prilozima objavljeni u svim medijima (štampanim i elektronskim) u Crnoj Gori od početka godine do dana objavljivanja konkursa. Na konkurs su pristigle tri prijave, od kojih su dvije podijelile nagradu. Nagradjeni su novinari Seid Seidović za spot objavljen na RTCG i Radomir Perišić za tekstove u lokalnim štampanim medijima.

4. RAZVOJNA I EKONOMSKA POLITIKA

Jedan od ekonomskih imperativa Crne Gore je ujednačen regionalni razvoj. Ova činjenica je veoma značajna i sa aspekta zaštite i unapređenja manjinskih prava, s obzirom na činjenicu da je veliki broj manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica skoncentrisan na manje razvijenim sjevernim područjima. Strategijom manjinske politike je ekonomski razvoj sredina sa znatnim učešćem manjinske populacije prepoznat kao oblast kojoj treba posvetiti pažnju, zbog toga je ovim Izvještajem dat kratak prikaz aktivnosti i na tom polju.

Krajem 2020. godine, shodno Zakonu o regionalnom razvoju, obračunata je nova Lista stepena razvijenosti jedinica lokalne samouprave. Ovaj indikator, uz stepen konkurentnosti jedinica lokalne samouprave, služi sagledavanju politike regionalnog razvoja, dugoročno.

Takođe, stepen razvijenosti jedinica lokalne samouprave, u dijelu nadležnosti Ministarstva ekonomskog razvoja, ima svoju primjenu i u definisanju kriterijuma za intenzitet podrške u okviru Programa za unapređenje konkurentnosti privrede u Crnoj Gori, gdje aplikanti iz manje razvijenih lokalnih samouprava dobijaju veći procenat podrške ili bodovnu prednost.

U kontekstu politike regionalnog razvoja, važno je pomenuti da je Ministarstvo ekonomskog razvoja u 2020. godini, nastavilo sa podrškom u izradi Strateških planova razvoja lokalnih

samouprava, koji definišu viziju, strateške ciljeve za naredni period, kao i usmjerenje raspoloživih resursa u tom pravcu.

Dodatno, Ministarstvo je bilo partner na realizaciji UNOPS³⁰ projekta Norveška za Vas - Crna Gora, u okvir kojeg je u 2020. godini, realizovano niz aktivnosti podrške lokalnoj privredi i unapređenju lokalne infrastrukture, sa akcentom na manje razvijene jedinice lokalne samouprave.

4.1 IZRADA PLANSKIH DOKUMENATA

Tokom 2020. godine, podnijeta su sledeća planska dokumenta:

- Prostorno-urbanistički plan Opštine Kotor;
- Detaljni prostorni plan za prostor višenamjenske akumulacije na rijeci Komarnici;
- Izmjena i dopuna Lokalne studije lokacije regionalne sanitarne deponije čvrstog otpada „Čelinska kosa”, Opština Bijelo Polje;
- Izmjene i dopune državne studije lokacije „Dio sektora 58 – turistički kompleks Ponta” - Ruža vjetrova, Opština Bar;
- Izmjene i dopune državne studije lokacije „Rt Đeran – Port Milena” – Opština Ulcinj;
- Izmjene i dopune detaljnog urbanističkog plana „Donji Radovići Centar”, Opština Tivat;
- Izmjene i dopune detaljnog urbanističkog plana „Golf i Donji Radovići Zapad”, Opština Tivat;
- Lokalna studija lokacije „Glavatičići”, Opština Kotor;
- Izmjene i dopune detaljni urbanistički plan „Donja Gorica za zahvat koridora Cetinjskog puta i južne obilaznice u Podgorici;
- Izmjene i dopune Lokalne studije lokacije „Mihinja” u Podgorici;
- Lokalna studija lokacije „Štitarička Rijeka”, Opština Mojkovac;
- Detaljni urbanistički plan „Veliki pijesak”, Opština Bar

Vlada Crne Gore na sjednici od 26. decembra 2019. godine, donijela Odluku o izradi detaljnog urbanističkog plana „Centar”, Opština Tuzi („Službeni list Crne Gore”, broj 06/20) i Odluku o izradi detaljnog urbanističkog plana „ Kuće Rakića”, Opština Tuzi („Službeni list Crne Gore”, broj 06/20).

Na osnovu odgovora dobijenog od strane Uprave za nekretnine Crne Gore br.02-1198/1 od 05.03.2020. godine, konstatovali smo da je K.O. Tuzi evidencija katastra zemljišta i da ne posjeduju zvaničan digitalni plan – katastar nepokretnosti a koji je neophodan u postupku izrade planskih dokumenata.

Iz tog razloga ustanovljeno je da se ne može nastaviti izrada predmetnih planskih dokumenata dok se ne obezbijede potrebni uslovi, odnosno izrada katastra nepokretnosti od strane nadležnog organa.

³⁰ Kancelarija Ujedinjenih nacija za projektne usluge / United Nations Office for Project Services

U postupku izrade je veliki broj značajnih planskih dokumenata, od kojih posebno treba izdvojiti Prostorni plan Crne Gore i Plan generalne regulacije Crne Gore, kao dva krovna planska dokumenta od značaja za razvoj Crne Gore. Takođe, od značaja za temu ovog izvještaja je i izrada sledećih planskih dokumenata:

- Prostorno-urbanistički plan Opštine Gusinje;
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Bijelo Polje;
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Andrijevica;
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Plav;
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Kolašin;
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana Opštine Ulcinj;
- Izmjene i dopune Prostorno-urbanističkog plana glavnog grada Podgorice;

4.2. LOKALNA SAMOUPRAVA

U jedinicama lokalne samouprave u kojima pripadnici manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica čine većinu ili najmanje 5% stanovništva u službenoj upotrebi je jezik tih manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica. Službena upotreba jezika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica, podrazumijeva naročito: korišćenje jezika u upravnom i sudskom postupku i u vođenju upravnog i sudskog postupka, kod izdavanja javnih isprava i vođenje službenih evidencija, na glasačkom listiću i drugom izbornom materijalu i u radu predstavničkih tijela.

U opštinama se obezbjeđuje srazmjerna zastupljenost pripadnika manjinskih naroda i etničkih grupa u organima lokalne uprave, javnim službama i ustanovama, čiji je osnivač opština i organima lokalne samouprave, preko nadležnih organa za kadrovska pitanja i predstavnika manjina

Nadležnosti Ministarstva unutrašnjih poslova, ogleda se kroz dokumenta koja se izdaju na jeziku koji zahtjeva stranka, takođe u skladu sa zahtjevima stranke koriste se ćirilično i latinično pismo,^a imena se štampaju i na jezicima manjina. Na teritorijama lokalnih samouprava gdje gravitiraju manjinski narodi, imena organa koji vrše javna ovlašćenja, naziv jedinice lokalne samouprave, naziv naseljenih mjesta, trgova i ulica, ustanova, poslovnih i drugih firmi i toponima ispisuju se i na jeziku i pismu manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

U skladu sa navedenim, a shodno Zakonu o lokalnoj samoupravi³¹, opština Pljevlja dužna je da obezbijedi jednaku zaštitu prava i na zakonu zasnovanih pravnih interesa, lokalnog stanovništva i pravnih lica kao i da obezbijedi uslove za zaštitu i unapređenje manjinskih prava i rodne ravnopravnosti. Opština Pljevlja je realizovala niz aktivnosti koje se odnose na vjerske zajednice i pripadnike romske i egipćanske zajednice.

³¹ („Sl. List CG”, broj 2/18)

Na osnovu odluke o jednokratnim socijalnim pomoćima tokom 2020. godine, Sekretarijat za društvene djelatnosti opštine Pljevlja pozitivno je riješio 10 zahtjeva pripadnika romske i egipćanske zajednice koji su se obratili za jednokratnu novčanu pomoć za liječenje kao i za prevazilaženje teške materijalne situacije. Takođe, pozitivno su riješena i 4 zahtjeva za naknadu za novorođeno dijete.

Usvojenim Budžetom Opštine Pljevlja, preko opštinske Direkcije za izgradnju i investicije tokom 2020. godine, planirano je za transfere vjerskim institucijama 50.000 eura, dok su preko Sekretarijata za društvene djelatnosti planirana sredstva za jednokratne pomoći u iznosu od 15.000 eura, sredstva za rad opštinske organizacije Crvenog krsta u iznosu od 25.000 eura, sredstva za transfere vjerskim institucijama u iznosu od 3.000 eura. Za podršku programima udruženja, pljevljaka u Beogradu, Sarajevu i Kotoru tokom 2020. godine planirano je 9.000 eura, a sve u cilju očuvanja kulturnih i ekonomskih veza. Ističemo da je Opština Pljevlja početkom 2019. godine sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava potpisala Memorandum o saradnji i razumijevanju o mjerama u borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta i promociji tolerancije prema LGBT osobama.

U opštinama Gusinju i Plavu, pored crnogorskog kao službenog jezika, u službenoj upotrebi su i bosanski i albanski jezik. Kada je riječ o obrazovanju nastava se izvodi na dva jezika, crnogorskom i albanskom jeziku. U skupštini se takođe upotrebljava albanski jezik, što govori i podatak da su 30 % zaposlenih u opštini pripadnici Albanskog naroda kako na rukovedecim, tako i na ostalim radnim mjestima. U sudskim organima upotrebljava se albanski jezik i slobodna je upotreba dopisa kao i ostalih dokumenata na albanskom jeziku.

Albanci kao manjinski narod u opštini Plav, zastupljeni su u svim sferama društvenog života naročito saradnjom sa nevladinim organizacijama koje imaju za cilj unapređenje i zaštitu položaja pripadnika albanske nacionalne zajednice. Redovno su zastupljene sportske i kulturno umjetničke aktivnosti u kojima su uključeni manjinski narodi sa teritorije opštine Plav.

Opština Tuzi, sa većinskim albanskim stanovništvom, predstavlja samostalnu opštinu gdje se ravnopravno koriste crnogorski i albanski jezik, odnosno svi akti koji se donose u Skupštini Opštine donose se na oba jezika. U vaspitno obrazovnom procesu, zastupljena su oba jezika tako da građani imaju mogućnost da u svim organima lokalne samouprave, sva prava ostvare na jeziku koji njima odgovara.

Manjinski narodi i druge manjinske nacionalne zajednice u opštini Ulcinj imaju pravo izražavanja, čuvanja, razvijanja, i javnog ispoljavanja nacionalnog, etničkog, kulturnog, vjerskog i jezičkog identiteta. Pripadnici manjina u opštini imaju pravo da se slobodno nacionalno opredijele, pravo na slobodu izbora ličnog i porodičnog imena, imena svoje djece i pravo upisivanja tih imena u matične registre i dokumenta na svom jeziku i pismu. U opštini Ulcinj se obezbjeđuje srazmjerna zastupljenost pripadnika manjinskih naroda i etničkih grupa u organima lokalne uprave, javnim službama i ustanovama, čiji je osnivač opština i organima lokalne samouprave, preko nadležnih organa za kadrovska pitanja i predstavnika manjina. Takođe, usvojen je lokalni akcioni plan za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana. Obezbijedeno je učešće predstavnika manjina na raznim skupovima i tribinama o pravima manjina

organizovanih od strane domaćih i stranih organa, institucija i nevladinih organizacija na teritoriji opštine i države.

Opština Rožaje promoviše ljudska i manjinska prava i slobode u skladu sa zakonima, propisima i preporukama nadležnih ministarstava i drugih državnih i međunarodnih institucija, gdje se u toku 2020. godine, sa posebnom pažnjom animirao određeni broj pripadnika manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica na zasnivanje radnog odnosa u organima lokalne uprave i javnim službama čiji je osnivač opština Rožaje. Opština je u skladu sa svojim nadležnostima pružila podršku školama u kojoj se nastava odvija na albanskom jeziku. Takođe je značajno istaći da je kroz program finansiranja projekata nevladinih organizacija sa teritorije opštine uvrstila projekte koji se odnose na zaštitu prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Opština Bar konstantno promoviše jačanje i unapređenje zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda u skladu sa Zakonom, propisima i preporukama Ministarstva. Pravo na izražavanje, čuvanje, razvijanje i javno ispoljavanje nacionalne, etničke, kulturne i vjerske posebnosti.

Bar je prepoznatljiv po suživotu, međunacionalnoj i vjerskoj toleranciji a najbolja refleksija grada su tri izrađena vjerska objekta: Saborni Hram Svetog Jovana Vladimira, Katedrala Svetog Petra Apostola i Islamski kulturni Centar. Narodna biblioteka „Ivo Vučković” kao organizaciona jedinica Kulturnog centra Bar, ima područno odjeljenje u Ostrosu koja poseduje solidan fond knjiga na albanskom jeziku. Taj fond knjiga se konstantno povećava shodno finasijskim mogućnostima i preko raznih donacija.

Kada je u pitanju informisanje, opština Bar ima potpisan ugovor o pružanju javnih usluga tj. ugovoreni su programi u okviru kojeg se emituje emisija na albanskom jeziku, svakog radnog dana u trajanju od 45. minuta. U pogledu zdravstvene zaštite ambulanta u Ostrosu kao odjeljenje JZU Dom zdravlja Bar zapošljava medicinski kadar koji govori albanskim jezikom. Za unapređenje položaja romske i egipćanske populacije pristupilo se izradi lokalnog Akcionog plana za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u opštini Bar za period 2020 – 2022. godine.

4.2. UNAPREĐENJE POLOŽAJA ROMSKE POPULACIJE

Ključni cilj Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2016-2020 je postizanje pune socijalne inkluzije Roma i Egipćana poboljšanjem njihovog socio-ekonomskog položaja u Crnoj Gori. Za ostvarivanje ovog cilja definisane su glavne oblasti u operacionalizaciji procesa socijalne inkluzije, i to: stanovanje, obrazovanje, zdravstvena zaštita, zapošljavanje, pravni status, socijalni status i porodična zaštita (u okviru kog su definisane četiri podoblasti i to: borba protiv nasilja u porodici i nasilje nad ženama; prevencija i suzbijanje prosjačenja; borba protiv trgovine ljudima i sprečavanje sklapanja dječijih nedozvoljenih brakova) i kultura, jezik i informisanje.

4.3. Oblast stanovanja

U Opštini Tivat je u 2020. godini, izrađena baza podataka o socijalnim stanovima odnosno postojećem stambenom fondu. Izrada analize stambenih potreba osoba koje se nalaze u stanju socijalne potrebe planirana je tokom 2021. godine. Opština Tivat je započela proces izrade nacrtu Lokalnog programa socijalnog stanovanja za opštinu Tivat za 2020-2021. godinu.

Donošenjem Odluke o pristupanju izradi nacrtu Lokalnog programa socijalnog stanovanja za opštinu Tivat za 2020-2021. godinu i objavljivanjem Javnog poziva za predlaganje članova/ica radne grupe za izradu Lokalnog programa socijalnog stanovanja za opštinu Tivat za 2020-2021.godinu.

Usvojen je Lokalni program socijalnog stanovanja opštine Herceg Novi za period 2020-2021. godine. Lokalni program socijalnog stanovanja nije usvojen za 2020. godinu, za opštinu Bar. Predlog Lokalnog Programa socijalnog stanovanja Pljevlja za 2019. godinu poslat je Ministarstvu održivog razvoja i turizma na saglasnost, ali je isti vraćen na korigovanje.

4.4. Oblast obrazovanja

Ministarstvo prosvjete u saradnji sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske populacije, kontinuirano sprovode promovisanje upisa u obrazovni sistem, u svim nivoima obrazovanja kroz razne kampanje. Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanja za upis RE³² djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje je organizovana u prostorijama Ministarstva prosvjete 29. aprila 2020. godine. U toku kampanje govorilo se u vezi s elektronskim upisom u sistem obrazovanja, kao i da to ne bi trebalo da obeshrabri pripadnike RE populacije jer je obezbijeđena podrška pri upisu, kroz pomoć koju će pružiti obrazovni sistem, odnosno saradnici u socijalnoj inkluziji, kao i nevladine organizacije koje se bave pitanjima pripadnika romske i egipćanske populacije.

Predstavnici Ministarstva prosvjete, Zavoda za školstvo, Ministarstva za ljudska i manjinska prava, Romskog savjeta i NVO „Mladi Romi“ su poslali i poruke ohrabrenja roditeljima i djeci za upis u škole i vrtiće. U kampanji je takođe naglašeno da, ukoliko roditelji nemaju mogućnosti da upišu djecu elektronskim putem, mogu da se obrate obrazovnoj ustanovi, koja će pružiti pomoć pri upisu. Takođe, tehničku podršku pružio je i Romski savjet, NVO “Mladi Romi” i NVO “Koračajte sa nama”.

U predškolskom vaspitanju i obrazovanju, u septembru 2020. godine, registrovano je 224 RE djece (M 106 - Ž 118). U osnovnim školama od I do IX razreda ima 1.793 osnovaca RE populacije (M 929 - Ž 864). U srednjim školama u septembru 2020. godine je bilo registrovano ukupno 174 srednjoškolaca RE populacije (M 101 - Ž 73).

Broj studenata romske i egipćanske populacije u akademskoj 2020/2021. godini je 17 (M 8 - Ž 9).

³² Romi i Egipćani

Ministarstvo prosvjete je tokom 2020. godine, izdvojilo 435.000 eura za besplatne udžbenike za oko 9.300 učenika/ca iz ranjivih kategorija koji ostvaruju ovo pravo, a Zavod za udžbenike i nastavna sredstva je obezbijedio besplatnu isporuku.

Pravo na besplatne udžbenike su imali djeca čiji su roditelji/staratelji korisnici materijalnog obezbjeđenja porodice, djeca bez roditeljskog staranja na porodičnom smještaju i djeca koja su smještena u ustanove socijalne i dječije zaštite, djeca sa smetnjama u razvoju, kao i djeca romske i egipćanske populacije koja su uključena u redovni vaspitno-obrazovni proces.

Takođe, obezbijeđen je besplatan prevoz za učenike/ce osnovnih škola koji nastavu pohađaju u Podgorici. Od septembra 2019. godine prevoz za RE učenike/ce osnovnih škola je obezbijeđen i u Nikšiću, u JU OŠ “Mileva Lajović-Lalatović” i u Beranama, u JU OŠ “Radomir Mitrović”.

Nastavilo se sa angažovanjem saradnika/ca u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu. Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikšiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Tokom 2020. godine četiri vanredna učenika/ca RE populacije (M 3 - Ž 1) obratila su se molbom za besplatno polaganje vanrednih ispita, kojima je omogućeno da budu oslobođeni plaćanja naknade za vanredno polaganje ispita. Besplatno polaganje ispita maturantima omogućeno im je u školama:

JU Srednja stručna škola “Ivan Uskoković” Podgorica

JU Srednja stručna škola “Sergije Stanić” Podgorica

JU Građevinska škola “Marko Radević” Podgorica

JU Srednja stručna škola Berane.

Ministarstvo prosvjete je od 1. septembra 2020. godine, objavilo konkurs za dodjelu stipendija srednjoškolcima i studentima RE populacije. Konkurs je trajao do 16. oktobra 2020. godine.

Od januara 2020. godine do juna 2020. godine, dodijeljena je 121 stipendija srednjoškolcima/kama u mjesečnom iznosu od 60 eura, dok od oktobra do decembra 2020. godine, dodijeljeno je 153 stipendija srednjoškolcima/kama u mjesečnom iznosu od 60 eura, što znači da u 2020. godini za srednjoškolce/ke je izdvojeno ukupno 71.100 eura.

Za studente/studentkinje, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, isplaćeno je 14 stipendija (mjesečni iznos 150 eura), dok od septembra 2020. godine do decembra 2020. godine, isplaćeno je 15 stipendija (mjesečni iznos 150 eura). Ukupno od januara 2020. godine, do decembra 2020. godine za studente/studentkinje RE populacije izdvojeno je 21.600 eura.

U akademskoj 2020/2021. godini, obezbijeđen je besplatan boravak u studentskom domu za dva studenta. Radi se o studentima/kinjama, koji/e su ove akademske godine, upisale Filološki fakultet u Nikšiću i Fakultet za turizam i hotelijerstvo u Kotoru.

U periodu od 20-27. januara 2020. godine, u cilju motivacije za nastavak školovanja, kao i što brže integracije pripadnika/pripadnica romske i egipćanske populacije u sve tokove društvenog života u crnogorsko društvo, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava je finansiralo i organizovalo zimovanje na Ivanovim koritima u JU „Lovćen-Bečići“, za 23 najbolja učenika/učenica, VII, VIII i IX razreda iz Podgorice, Nikšića, Herceg Novog i Tivta Pored niza rekreativnih aktivnosti u kojima su djeca imala prilike da uživaju, djeca su svakodnevno pohađala i neformalne časove romskog jezika, u cilju očuvanja maternjeg jezika i kulture svoje populacije. Pored toga, održane su i radionice o Ugovorenim brakovima i značaju obrazovanja za romsku i egipćansku zajednicu i njihovu integraciju u crnogorsko društvo.

Ukupan broj učenika/ca koja su bila uključena na zimovanje iznosio je 23 (12 ž, 11 m). Uz dva službenika iz Ministarstva za ljudska i manjinska prava učestvovala su i dva vaspitača iz romske populacije.

Angažovani su mentori (nastavnici) u osnovnim i srednjim školama u okviru projekta koji realizuje NVO “Mladi Romi” u saradnji sa Ministarstvom prosvjete. U osnovnim školama od januara 2020. godine, do juna 2020. godine, angažovano je 35 mentora (nastavnika) za 130 učenika/učenica VIII i IX razreda RE populacije, dok od oktobra 2020. godine, do decembra 2020. godine, u osnovnim školama školama angažovano je 47 mentora (nastavnika) za 169 učenika/učenica VIII i IX razreda.

U srednjim školama je angažovano 44 mentora (nastavnika) za 120 srednjoškolaca/srednjoškolki RE populacije, od januara 2020. godine do juna 2020. godine, dok je od oktobra 2020. godine do decembra 2020. godine, angažovano 48 mentora (nastavnika) za 157 RE srednjoškolaca/srednjoškolki.

4.5. ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

U skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, u ostvarivanju prava na zdravstvenu zaštitu građani su jednaki, bez obzira na nacionalnu pripadnost, rasu, pol, rodni identitet, seksualnu orijentaciju, starosnu doba, invaliditet, jezik, vjeru, obrazovanje, socijalno porijeklo, imovno stanje i drugo lično svojstvo, u skladu sa zakonom.

Zakon o zdravstvenom osiguranju propisuje kategorije osiguranika, način sticanja svojstva osiguranika, i u skladu s tim način ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu. Zakonom o obaveznom zdravstvenom osiguranju propisano je da obavezno zdravstveno osiguranje je dio sistema socijalnog osiguranja kojim se, na načelima obaveznosti, uzajamnosti i solidarnosti, svim osiguranim licima obezbjeđuju prava u skladu zakonom. Ostvarivanje prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja osiguranim licima, pod jednakim uslovima obezbjeđuje Fond za zdravstveno osiguranje Crne Gore, u skladu sa zakonom.

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti propisano je da u oblasti zdravstvene zaštite, iz budžeta Crne Gore, obezbjeđuju se sredstva, između ostalog, i za zdravstvenu zaštitu stranaca koji traže međunarodnu zaštitu, azilanata, stranaca pod supsidijarnom zaštitom i stranaca pod

privremenom zaštitom koja je odobrena u skladu sa zakonom kojim se uređuje međunarodna i privremena zaštita stranaca.

Zakonom o obaveznom zdravstvenom osiguranju propisano je da svojsvo osiguranika stiču i azilanti i stranci pod supsidijarnom zaštitom koja je odobrena u skladu sa zakonom kojim se uređuje međunarodna i privremena zaštita stranaca, upisom u evidenciju osiguranika Fonda, a svojstvo osiguranika utvrđuje se na osnovu zahtjeva i ličnog identifikacionog dokumenta.

Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca propisuje da međunarodna zaštita stranca koji traži međunarodnu zaštitu obuhvata azil i supsidijarnu zaštitu kao i da azilant i stranac pod supsidijarnom zaštitom stiču svojstvo osiguranog lica, u skladu sa propisima kojima se uređuje zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje kao i crnogorski državljanin.

Izvršen je prijem u radni odnos saradnika u zdravstvenoj zaštiti Roma i Egipćana. U Domu zdravlja Podgorica sistematizovana su dva radna mjesta za saradnika-medijatora, oba radna mjesta su popunjena. U Domu zdravlja Nikšić jedno radno mjesto-nije još uvijek popunjeno i u Domu zdravlja Berane jedno radno mjesto koje je popunjeno.

Opis poslova radnog mjesta-Medijator/Saradnik u socijalnoj inkluziji Roma/kinja i Egipćana/ki u oblasti zdravlja:

- Promocija zdravlja, kroz posebno osmišljene radionice sa različitim temama (zdravi stilovi života, reproduktivno zdravlje, hronične zarazne bolesti i infektivne bolesti, itd);
- Poboljšanje komunikacije između zdravstvenih radnika iz sistema primarne zdravstvene zaštite i romske zajednice;
- Omogućavanje boljeg pristupa zdravstvenom osiguranju za pripadnike romske zajednice (lakše dobijanje zdravstvenih legitimacija itd);
- Ohrabrivanje pripadnika RAE da se javljaju ljekarima, posebno radi obavljanja preventivnih zdravstvenih pregleda;
- Pružanje pomoći zdravstvenim ustanovama sa teritorije Glavnog grada u sprovođenju svih zdravstvenih kampanja, itd;
- Obavlja i druge poslove i zadatke po nalogu neposrednog rukovodioca i direktora ustanove.

Kada je u pitanju vakcinacija djece romske i egipćanske populacije, svi domovi zdravlja redovno obavljaju vakcinaciju djece po Programu obavezne imunizacije, s tim da se u domovima zdravlja ne vodi posebna evidencija vakcinisane djece kao ni preventivnih pregleda trudnica po pripadnosti romskoj i egipćanskoj populaciji .

Kampanja o značaju reproduktivnog zdravlja, sa akcentom na Romkinje i Egipćanke je realizovana na način što je u cilju obilježavanja „Evropske nedelje karcinoma grlića materice“ Centar za promociju zdravlja Instituta za javno zdravlje Crne Gore održao je niz aktivnosti u cilju skretanja pažnje ženama na značaj redovne kontrole za zdravlje reproduktivnih organa. Ukupno je prisustvovalo 15 učesnica.

Podijeljeno je 20 lifleta i brošura koje su sadržavale informacije o skrining programu.

U organizaciji Ministarstva vanjskih poslova u junu 2020. godine, za pripadnike RAE populacije u DZ Bijelo Polje, DZ Berane, DZ Podgorica, DZ Tivat, DZ Kotor, DZ Nikšić organizovani su preventivni pregledi, i to:

- fizikalni pregled spec opšte medicine
- mjerenje krvnog pritiska
- mjerenje šećera u krvi
- pregled i snimanje pluća po indikacijama će odraditi pulmolog.

Preventivni zdravstveni pregledi pripadnika romske i egipćanske populacije su organizovani u nekim Opštinama ali ne u svim, aktivnost nije realizovana u ostalim Opštinama zbog širenja pandemije COVID 19. U 2020. godini, pregledana su 24 radnika Komunalnog preduzeća Tivat kao i 15 lica romske populacije.

U organizaciji Ministarstva odbrane i Ministarstva unutrašnjih poslova obavljene su obuke pripadnika/ca RAE populacije o posljedicama ranih ugovorenih brakova (nedozvoljenih brakova). Organiovane su radionice, okrugli stolovi i obuke u zavisnosti od potreba zdravstvenog sistema, i to tri radionice, dvije u Beranama i jedna u Podgorici, na primarnom nivou zdravstvene zaštite, u saradnji sa NVO sektorom, koja se bavi zaštitom RAE populacije. 73 osobe pohađale radionicu i to: 62 osobe ženskog pola i 9 osoba muškog pola.

4.6. ZAPOŠLJAVANJE

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na dan 31.12.2020. godine nalazilo se 996 nezaposlenih lica iz romske i egipćanske zajednice (527 žena ili 52,91%), što čini učešće od 2,09% u ukupnom broju nezaposlenih na isti dan.

Kvalifikaciona struktura nezaposlenih Roma i Egipćana je sljedeća:

- 943 lica ili 94,67% - I nivo kvalifikacije obrazovanja (502 žene ili 53,23%).
- 16 lica ili 1,60% - II nivo kvalifikacije obrazovanja (10 žena ili 62,50%).
- 19 lica ili 1,90% - III nivo kvalifikacije obrazovanja (3 žene ili 15,78%).
- 15 lica ili 1,50% - IV nivo kvalifikacije obrazovanja (9 žena ili 60%).
- 3 lica ženskog pola – VII nivo kvalifikacije obrazovanja.

Zavod za zapošljavanje pruža usluge informisanja o mogućnostima i uslovima zapošljavanja svim nezaposlenim licima, uključujući i nezaposlene Rome i Egipćane. Ove usluge se sprovode kroz individualno i grupno informisanje, kao i putem sajta, štampanih i elektronskih medija, oglasnih tabli, flajera i sl. Kroz navedene aktivnosti, nezaposleni Romi i Egipćani se informišu

o prijavljenim slobodnim radnim mjestima, mjerama aktivne politike zapošljavanja, kao i pravima i obavezama za vrijeme nezaposlenosti. U toku trajanja privremenih mjera Nacionalnog koordinacionog tijela, Zavod je obustavio organizovanje grupnog informisanja i radionica.

U junu 2020. godine, u Birou rada Podgorica je, na inicijativu i u saradnji sa NVO Mladi Romi, a u okviru realizacije projekta „Povećanje pristupa i učešća romskih učenika u srednjem obrazovanju i prelasku na tržište rada“, realizovana radionica iz oblasti profesionalne orijentacije za 13 učenika romske i egipćanske populacije koji su završili sredjoškolsko obrazovanje, na kojoj su informisani o mogućnostima razvoja karijere. Na radionici su prezentovane informacije o mogućnostima nastavka školovanja, o načinu prijavljivanja na evidenciju Zavoda, o načinu predstavljanja poslodavcu.

U toku avgusta 2020. godine, Ministarstvo prosvjete je posredstvom licenciranog centra za obrazovanje odraslih JU Gimnazija „Slobodan Škerović“ iz Podgorice, raspisalo Javni poziv za prijavu kandidata za obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji Roma i Egipćana u oblasti obrazovanja za opštine Podgorica, Nikšić, Berane, Herceg Novi, Bar, Ulcinj, Kotor i Tivat.

Javnim pozivom propisani su uslovi koje lice mora ispunjavati da bi moglo biti uključeno u navedenu obuku. Savjetnici za posredovanje u biroima rada, u skladu sa svojim ingerencijama, su sva lica romske i egipćanske populacije koja su registrovana na evidenciji nezaposlenih, a koja imaju minimum III nivo obrazovanja, informisali o predmetnom javnom pozivu i, ukoliko su zadovoljavali ostale kriterijume, motivisali da se prijave na poziv.

U Birou rada Podgorica, uz poštovanje mjera Nacionalnog koordinacionog tijela, održane su dvije informativno motivacione radionice sa ciljem izrade CV i pružena je informatička podrška licima koja su bila zainteresovana za slanje prijave. U ostalim biroima, lica su informisana i motivisana kroz individualne razgovore.

Nakon završenog procesa informisanja i motivisanja, tri lica, koja su ispunjavala uslove konkursa su podnijela prijavu na Javni poziv. Nekoliko pripadnika romske i egipćanske populacije sa evidencije Zavoda u prethodnom periodu je završilo obuku za Saradnika u socijalnoj inkluziji, a neki od pozvanih lica u tom periodu očekivali su radni angažman u školi. Takođe, neka lica su, kao razlog nezainteresovanosti za navedenu obuku, navela lošu materijalnu situaciju i nemogućnost pokrivanja troškova koji bi nastali za vrijeme trajanja obuke.

U periodu od 01.01.2020. do 31.12.2020. godine, na evidenciju Zavoda prijavljena su 53 pripadnika romske i egipćanske populacije (32 žene).

Najveći broj novoprijavljenih je sa teritorije opštine Podgorica – 38 lica (24 žene), zatim Nikšić – sedam lica (četiri žene), Herceg Novi – četiri lica (dvije žene), Berane - dva lica (jedna žena), Bar - jedno lice muškog pola i Bijelo Polje – jedno lice ženskog pola.

Od ukupnog broja novoprijavljenih lica, 47 su bez zanimanja, dok su četiri lica sa III i dva lica sa IV nivoom obrazovanja.

Usluge individualnog savjetovanja pružene su svim novoprijavljenim licima, kroz prvo individualno savjetovanje, što je rezultiralo utvrđivanjem individualnog plana zapošljavanja za 53 lica. Osim prvog individualnog savjetovanja, realizovane su i individualne konsultacije koje predstavljaju međusobne kontakte nezaposlenog lica i savjetnika za evidenciju i posredovanje, sa svrhom razmjene informacija savjetnika i nezaposlenog lica o realizaciji aktivnosti utvrđenih individualnim planom zapošljavanja.

U skladu sa godišnjim Akcionim planom zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa za 2020. godinu, i Akcionim planom za sprovođenje Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. godina, za 2020. godinu, Zavod za zapošljavanje je planirao realizaciju aktivnosti koje se odnose na uključivanje Roma i Egipćana u mjere aktivne politike zapošljavanja.

Finansijskim okvirom za realizaciju Programa rada Zavoda za 2020. godinu, predviđena su sredstva za realizaciju programa obrazovanja i osposobljavanja za populaciju Roma i Egipćana u iznosu od 20.000,00€ i odnose se na programe za sticanje stručnih kvalifikacija i ključnih vještina i programe osposobljavanja za rad kod poslodavca i osposobljavanja za samostalan rad.

U 2020. godini, Zavod za zapošljavanje nije realizovao programe obrazovanja i osposobljavanja odraslih za sticanje stručnih kvalifikacija i ključnih vještina.

Konkursi za izbor izvođača programa „Osposobljavanje za samostalan rad« i programa »Osposobljavanje za rad kod poslodavca“ raspisani su 13.05.2020. godine“. Program je namijenjen nezaposlenim licima sa stečenim srednjim obrazovanjem (III i IV nivo obrazovanja), bez radnog iskustva u nivou obrazovanja, dok je program „Osposobljavanje za rad kod poslodavca“ namijenjen nezaposlenim licima iz evidencije Zavoda kojima je nedostatak praktičnih znanja i vještina identifikovan kao prepreka u zapošljavanju. U izvještajnom periodu nije bilo uključenih pripadnika Roma i Egipćana u navedene programe.

Finansijskim okvirom za realizaciju Programa rada Zavoda za 2020. godinu, predviđena su sredstva za realizaciju programa javnih radova za populaciju Roma i Egipćana u iznosu od 30.000,00€.

Upravni odbor Zavoda za zapošljavanje Crne Gore je 01.04.2020. godine, donio Odluku o izboru izvođača programa javnog rada „Njega starih lica“, „Personalni asistent“ i drugih programa javnog rada.

Naredbom za preduzimanje privremenih mjera za sprečavanje unošenja u zemlju, suzbijanje i sprječavanje prenošenja novog koronavirusa i Naredbom o proglašavanju epidemije zarazne bolesti COVID 19 (»Službeni list« CG, br.24/19), koje je, saglasno Zakonu o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, donijelo Ministarstvo zdravlja na predlog Instituta za javno zdravlje Crne Gore, kao jedna od privremenih mjera propisana je zabrana okupljanja stanovništva u zatvorenim i na otvorenim javnim mjestima, što u postupku realizacije navedene odluke nije moguće izbjeći.

Imajući u vidu navedeno i poštujući proceduru predviđenu Konkursom, Upravni odbor Zavoda je donio odluku, s tim što je njena realizacija, odnosno zaključivanje ugovora sa izabranim izvođačima, otpočelo nakon prestanka navedenih naredbi nadležnih organa.

U sedam programa javnih radova u toku 2020. godine, koji su se realizovali u Beranama, Bijelom Polju, Podgorici i Herceg Novom zaposleno je 14 pripadnika populacije Roma i Egipćana (dvije žene).

Osim navedenog, Zavod za zapošljavanje je i u 2020. godini, podržao realizaciju Projekta „Neka bude čisto“. Nosilac aktivnosti je Ministarstvo održivog razvoja i turizma, a partneri su, pored Zavoda, Javno preduzeće za upravljanje morskim dobrom, opštine i javna komunalna preduzeća.

U okviru ovog projekta angažovana su nezaposlena lica sa otežanim faktorima zapošljavanja, među kojima i pripadnici romske i egipćanske populacije, na poslovima održavanja magistralnih i regionalnih puteva u svim opštinama u Crnoj Gori. U ovaj projekat uključeno je 15 pripadnika romske i egipćanske populacije (dvije žene) iz opština Bar, Ulcinj, Podgorica, Herceg Novi, Kotor i Tivat.

U periodu od 01.01.2020. godine, do 31.12.2020. godine, na sezonskim poslovima, zaposleno je 49 Roma i Egipćana (23 žene ili 46,93%).

Zavod za zapošljavanje u svakom birou rada, kroz svoje redovne aktivnosti, poslodavcima pruža usluge oglašavanja slobodnih radnih mjesta, predselekcije i selekcije kandidata, informisanja i posredovanja kod sezonskog zapošljavanja (naročito ranjivih grupa u koje spadaju pripadnici RE populacije).

Zavod je u toku 2020. godine, elektronskim putem, sproveo Anketu poslodavaca. Anketa je sprovedena na uzorku od 648 poslodavaca, te su prikupljene informacije na osnovu kojih će se planirati buduće aktivnosti Zavoda, prilagođene potrebama i stanju na tržištu rada.

4.7. PRAVNI STATUS

Vlada Crne Gore je 26. marta 2020. godine, usvojila završni izvještaj o realizaciji Strategije za trajna rješenja pitanja koja se tiču raseljenih i interno raseljenih lica u Crnoj Gori, sa posebnim osvrtom na područje Konika za 2017-2019. godinu, i zadužila Ministarstvo unutrašnjih poslova da, u okviru strateškog dokumenta i Akcionog plana za integrisano upravljanje migracijama, nastavi sa realizacijom aktivnosti vezanih za rješavanje pravnog statusa raseljenih lica iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine i interno raseljenih lica sa Kosova, koja su podnijela zahtjev za odobravanje privremenog boravka do tri godine, zaključno sa 31.12.2014. godine, odnosno, čiji su zahtjevi i dalje u postupku kod tog organa.

Takođe, Vlada je zadužila Ministarstvo rada i socijalnog staranja da rješavanje stambenih potreba za raseljena i interno raseljena lica nastavi u skladu sa propisima, strateškim i programskim dokumentima iz oblasti stanovanja, kao i strateškim dokumentom i Akcionim

planom za integrirano upravljanje migracijama. Isto tako, Vlada je zadužila Ministarstvo unutrašnjih poslova da pružanje pomoći interno raseljenim lica sa Kosova za dobrovoljni i održivi povratak sa posebnim naglaskom na Kosovo, nastavi u okviru strateškog dokumenta i Akcionog plana za integrirano upravljanje migracijama. Vlada je zadužila Upravu policije da jačanje modela bezbjednosti i unapređenje poštovanja zakonodavnih okvira, nastavi u okviru strateškog dokumenta i akcionog plana za integrirano upravljanje migracijama.

Kada je u pitanju rješavanje statusa raseljenih i interno raseljena lica (odobravanje stalnog i privremenog boravka do tri godine) posebno treba istaći da je u prethodnom periodu napravljen izuzetan rezultat, u smislu da je u januaru 2015. godine, u radu bilo ukupno 2.969 zahtjeva, u januaru 2017. godine, je bilo ukupno 629 zahtjeva, dok ih je na dan 01.10.2020. godine, bilo ukupno u radu 159 zahtjeva.

Od 07.11.2009. godine, (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno sa 01.01.2021. godine, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.251 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.111 zahtjeva, dok je po 140 zahtjeva postupak u toku, odnosno manje od 1.0% ovih zahtjeva je i dalje u radu.

Sa ciljem uspostavljanja mehanizama saradnje u rješavanju statusnih pitanja interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori, u dijelu naknadnog upisa u osnovne registre (rođenih, vjenčanih i umrlih) i registar državljana Republike Kosova, 2013. godine, potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Kosova o naknadnom upisu interno raseljenih lica sa Kosova koja borave u Crnoj Gori u osnovne registre i registar državljana Republike Kosova.

U skladu sa ovim dokumentom, kombinovani mobilni biometrijski timovi MUP-a Crne Gore i MUP-a-Agencije za civilnu registraciju Kosova od maja 2014. godine, intenzivno pružaju pravnu i praktičnu pomoć IRL sa Kosova koja borave u Crnoj Gori. Uz podršku UNHCR-a i OEBS-a, organizovano je 22 posjeta mobilnog tima MUP-a Kosova Crnoj Gori, tokom kojih je tretirano oko 1.380 lica. Ovaj broj lica je podijeljen u tri kategorije, i to:

- završeni zahtjevi - lica kojima je uručena putna isprava Kosova – 1.221
- preostali slučajevi – lica koja su u radu – 39
- odloženi slučajevi – umrla i lica koja su odselila iz Crne Gore - 120

Napominjemo da su sve ove procedure za interno raseljena lica besplatne, budući da su nadležni organi Republike Kosovo sva dokumenta, izuzev pasoša, izdali bez naplate takse i drugih troškova, a troškovi izdavanja pasoša za sva lica su pokriveni od strane UNHCR-a.

Imajući u vidu privremenost ovakvog rješenja, kontinuirano se ulažu naponi u dijelu jačanja kapaciteta konzularnih usluga Ambasade Republike Kosovo u Crnoj Gori, kako bi se svi budući slučajevi (naknadnog) upisa u građanska stanja i javnobilježničkih ovjera rješavali kroz konzularno odjeljenje, u okviru zaštite interesa svojih građana u Crnoj Gori. Važenje sporazuma iz 2011. godine, i model saradnje kroz rad mobilnih timova potrebno je sačuvati

samo za najomplikovanije slučajeve, koje nije moguće podržati kroz redovne konzularne usluge.

Pored lica koja su u potrebi za pribavljanje dokumenata sa Kosova, u praksi je primijećena i manja grupa lica koja ne mogu da pribave identifikaciona dokumenta Republike Srbije iako su u posjedu izvoda iz registra rođenih i uvjerenja o državljanstvu Republike Srbije, ili čak i lične karte za stranca sa privremenim boravkom u Crnoj Gori.

Radi se o licima koja su u Crnu Goru došla kao raseljena lica i koja nikada nisu imala identifikacioni dokument Republike Srbije. Preko Predstavništva UNHCR-a³³ u Crnoj Gori pokrenuta je komunikacija sa nadležnim organima Republike Srbije, kako bi se i za ovu grupu lica pronašlo rješenje u pogledu pribavljanja identifikacionih dokumenata Republike Srbije, a koja predstavljaju preduslov za regulisanje zakonitog boravka u Crnoj Gori.

4.8. SOCIJALNA ZAŠTITA

U izvještajnom periodu, Uprava policije podnijela je ukupno 8 krivičnih prijava za krivično djelo, član 444 krivičnog zakonika Crne Gore, trgovina ljudima protiv 10 lica. Razvrstane po obliku izvršenja ovog djela jedna je podnešena za radnu, jedna za seksualnu eksploataciju, dvije za prisilno prosjaćenje i 4 za sklapanje nedozvoljenog braka.

Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Uprava policije, u saradnji sa NVO „Centar za romske inicijative“, uz podršku Britanske ambasade u Podgorici, pokrenuli su 8. marta 2020. godine, kampanju protiv dječijih ugovorenih brakova: „Djeca su djeca“. Kampanja je pokrenuta sa ciljem podizanja svijesti javnosti o štetnosti dječijih ugovorenih brakova i fokusirana na rad sa pripadnicima romske i egipćanske zajednice u Podgorici, Nikšiću, Tivtu i Beranama.

Rješenjem Ministra unutrašnjih poslova, februara mjeseca 2020. godine, formirano je Koordinaciono tijelo za praćenje Protokola o postupanju organa ustanova i organizacija sa djecom uključenom u život i rad na ulici.

Ovim protokolom definiše se postupanje svih službenih lica i drugih stručnjaka koji obavljaju poslove od značaja za zaštitu djece koja su uključena u život i rad na ulici (policija, centri za socijalni rad, druge ustanove i pružaoci usluga socijalne zaštite, zdravstvene ustanove, vaspitno-obrazovne ustanove, organizacije i dr), sa ciljem unapređenja dobrobiti djece stvaranjem uslova za bezbjedan boravak i rad na ulici koji je koristan za djecu, preduprjeđenjem i sprječavanjem okolnosti i situacija koje izlažu djecu nebezbednim i drugim potencijalno ili stvarno štetnim aspektima života i rada na ulici, i sprovođenje brzog i koordinisanog postupka koji štiti dijete od zloupotrebe i nasilja i obezbjeđuje mu odgovarajuću zaštitu i rehabilitaciju.

³³ Agencija za izbjeglice Organizacije Ujedinjenih Nacija / United Nations High Commissioner for Refugees

4.9. KULTURA, JEZIK I INFORMISANJE

U skladu sa Strategijom za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Crnoj Gori i Akcionim planom za 2020. godinu, Ministarstvo kulture je bilo u obavezi da realizuje tri mjere. Mjere koje su u nadležnosti ovog ministarstva i odnose se na medijsku promociju i prikazivanje u javnosti svih pitanja inkluzivnog procesa.

U cilju realizacije programskih sadržaja od javnog interesa koji se odnose na sve sfere društva, Ministarstvo kulture raspisuje redovni godišnji konkurs za sufinansiranje programskih sadržaja u lokalnim štampanim medijima i neprofitnim štampanim medijima.

Putem ovog konkursa podržano je četrnaest projekata, dvanaest u lokalnim štampanim medijima i dva u neprofitnim štampanim medijima. Teme koje obrađuju ovi mediji su između ostalih: multikulturalnost i kulturna raznolikost, socijalni status lica sa invaliditetom, mladi, dijaspora.

Dio iznosa planiranog za ove programske sadržaje je utrošen na sadržaje koji se odnose na Rome i manjine-promociju napretka i prikazivanje ključnih pitanja inkluzije.

Ministarstvo kulture putem finansiranja audiovizuelnih materijala-spotova vrši promociju svih aktivnosti koje obuhvata ova Strategija i informiše cjelokupnu javnost o napretku i trenutnim aktivnostima. Spotove koji su izrađeni emituju Nacionalni javni emiter Radio i Televizija Crne Gore, lokalni javni emiteri, kao i komercijalni emiteri registrovani u Crnoj Gori.

Pored ovih emisija na romskom jeziku o Romima su bile prikazivane brojne reportaže kako u informativnim emisijama (jutarnji, dnevnik i na romskom i o Romima) tako i u ostalim emisijama kao što su Agrosaznanje, Putevi Života, Mostovi, Mozaik koje su prikazivale život i aktuelnosti Roma i Egipćana i bile prikazivane u redovnom programu RTCG.

Emisije na romskom jeziku se emituju u produkcionom planu kao dvojezične emisije, tako da se televizijske emisije titlaju crnogorsko - romski, dok su radijske emisije opisno na romski jezik.

Redakcija je upoznata sa radom Komisije za praćenje Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana 2016-2020, koja po ovom osnovu ispunjava mjere propisane Poveljom za regionalne i manjinske jezike, shodno dijelu o informisanju na manjinskim jezicima koji nijesu istog korijena kao i službeni jezik a sa kojima je upoznata i Komisija koja prati ovu Povelju koja je potpisana od strane Crne Gore od 2007 godine.